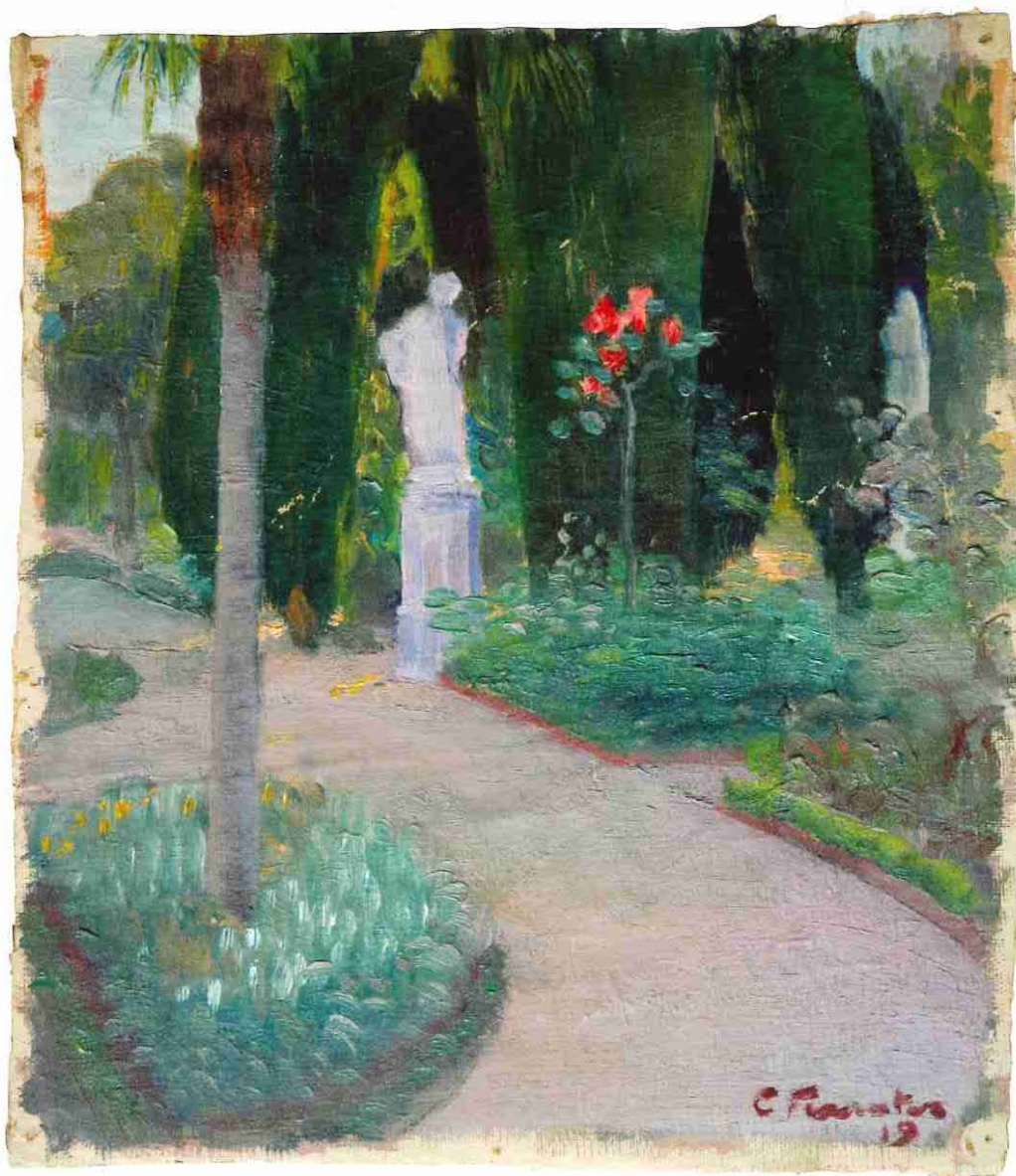

INFORMATIU MUSEUS

REVISTA DE RECERCA I DE DIVULGACIÓ CULTURAL DELS MUSEUS DE REUS

època III, núm. 31, juliol de 2005

CÈSAR FERRATER. PER FI / UNA PINTURA I DOS DIBUIXOS DE CÈSAR FERRATER / GALERIA D'ART ANQUIN'S / EL MUSEU DEL PORT DE TARRAGONA / EL PINTOR REUSENC FRANCESC OLIVES I EL RETAULE DE SANTA MARIA MAGDALENA I SANTA SUSANNA DE LA CONFRARIA DE PREVERES DE L'ESGLÉSIA PRIORAL DE REUS (1572) / EL BUST DE FRANCO, DE MODEST GENÉ / NOTA BIOGRÀFICA DE CÈSAR FERRATER (1891-1965) / UNA CONFERÈNCIA DE CÈSAR FERRATER SOBRE EL MUSEU DE REUS (1949) / DONACIÓ D'OBJECTES DE CÈSAR FERRATER I PONS A L'IMMR / ENTREVISTA: EZEQUIEL GORT / ELS TRESORS DE REUS, A LA TELEVISIÓ / RESSENYES / ELS PRIMERS PASSOS DELS GEGANTS DE REUS / EL MUSEU... QUINA MINA! / BREUS / AGENDA

INSTITUT MUNICIPAL
DE MUSEUS
REUS

Raval de Santa Anna, 59
43201 REUS

SENSE TÍTOL, OLI SOBRE TELA. CÈSAR FERRATER, 1919.
NÚM. D'INV. 13170.

FOTO: F. X. CABRERO / IMMR.

IMMR

DONA ASSEGUDA, c. 1930-1935
FOTO: EMILI SARDÀ / IMMR.

JOAN REBULL I LES AVANTGUARDES (anys 20-30)

Reus, del 4 al 8
d'octubre de 2005

Crèdits

Edita:

Institut Municipal
de Museus de Reus
Raval de Santa Anna, 59
43201 REUS
Tel. 977 345 418
Fax 977 345 249
info.museus@reus.net
www.reus.net/museus/

Director:

Jordi Suárez

Coordinació:

Jaume Massó

Assessorament lingüístic:

SAL Ajuntament de Reus

Projecte gràfic:

Pragma General d'Edicions, SL

Impressió:

Anfigraf, SA

Copyright:

Dels textos, els autors respectius; de
les imatges, els autors respectius.

Tiratge:

1.500 exemplars

Dipòsit legal:

T-582-94

MUSEU D'ARQUEOLOGIA
SALVADOR VILASECA
REUS

Raval de Santa Anna, 59
43201 REUS
Tel. 977 345 418
Fax 977 345 249

MUSEU
D'ART I HISTÒRIA
REUS

Plaça de la Llibertat, 13
43201 REUS
Tel. 977 344 833

FOTOTECA
MUNICIPAL
REUS

Raval de Santa Anna, 59
43201 REUS

unió de botiguers de reus
Col·labora en la difusió de les visites guiades.

Sumari

- [2] Sumari
- [3] Editorial: Cèsar Ferrater, per fi
- [4] La peça: Una pintura i dos dibuixos...
- [5] La cultura a Reus: Galeria d'Art ANQUIN'S
- [6] Aportacions: MPT - Taula gòtica de la prioral
- [10] El racó de... Josep Baiges Gispert
- [11] Tema central: Cèsar Ferrater i Pons
- [22] Entrevista: Ezequiel Gort
- [24] Del museu: Els tresors de Reus, a la TV
- [25] Ressenyes
- [26] Exposicions a la vista: Els gegants de Reus
- [29] Des de les aules: El Museu... quina mina!
- [30] Breus
- [31] Agenda

CÈSAR FERRATER, PER FI

JORDI SUÁREZ
Director

REINAUGURACIÓ DEL MUSEU PRIM-RULL, EL 30 DE JUNY DE 1940. CÈSAR FERRATER ÉS EL QUART DE LA FILA DEL DARRERE, COMENÇANT PER L'ESQUERRA (EL PRIMER ÉS SALVADOR VILASECA). ARXIU DE L'IMMR.

En aquest número de *l'Informatiu Museus* hem volgut dedicar el tema central a un personatge important per a la història del nostre museu i de la ciutat en general. Es tracta de Cèsar Ferrater, qui als anys trenta i després de la guerra va formar part de la Junta del Museu de Reus. De fet, ja formava part de la junta fundadora del museu de l'any 1933. Alguns factors han coincidit favorablement perquè hàgim considerat el moment oportú per parlar-ne. D'una banda, els constants recordatoris del professor Xavier Ferré, qui ha dedicat força temps a la figura de Ferrater i que sovint ens ha suggerit, encertadament, la necessitat de divulgar-la. De l'altra, la coincidència amb la donació de diferents obres de Ferrater a l'IMMR per part de la seva filla, a qui cal expressar de nou el més sincer agraïment. Dèiem que el paper de Ferrater en la història del museu va ser de gran importància com, per exemple, en responsabilitats com la tresoreria, una feina discreta, a l'ombra de Salvador Vilaseca, però clau per al funcionament de la institució. En aquest sentit, és molt interessant la conferència que reproduïm, de la qual obtenim una visió interna del dia a dia del museu. Parlem d'un home amant de l'art, sense pretensions d'arribar a ser artista, però que es va dedicar amb interès i rigor a la crítica, i va esdevenir, de fet, el crític de referència dins el món artístic reusenc, des de les diferents tribunes que li oferien les publicacions locals de l'època. Com demostren les obres que ja formen part del fons de l'IMMR i de les quals ens fem ressò en aquesta edició, Ferrater va voler exercir la pràctica artística, per experimentar els processos i tècniques tal i com ho fan els artistes i, d'aquesta manera, poder-se acostar a la crítica amb més coneixement de causa. En aquesta vocació artística, encara hi ha la faceta de divulgador

de la història de l'art reusenc. Va dedicar molts articles i fins i tot conferències (vegeu *l'Informatiu Museus* número 22) a donar a conèixer personatges com Marià Fortuny o Baldomer Galofre i també els seus contemporanis. Segurament, en el futur, caldrà aplegar els treballs que coneixem de Ferrater en una publicació que tindria, sens dubte, un interès notable; almenys, de material, n'hi ha prou com per fer-ho.

Com a notícia relacionada amb els fons del museu, cal remarcar també l'entrada de les tres parelles de gegants bicentenaris al Museu d'Art i Història, on seran exposats perquè la ciutadania en pugui gaudir, al mateix temps que es preserven en condicions adequades. La incorporació de les peces ha anat acompanyada de l'exposició *Els Gegants*, a la Sala Quatre, i de l'article que publiquem en aquesta edició de la nostra revista, en què repassem els orígens dels nostres gegants i l'evolució que han viscut al llarg dels anys, de la qual deduïm que han estat habituals les transformacions en les estructures, els vestuaris i les millores necessàries a conseqüència de desperfectes, i que l'aparença s'ha transformat contínuament en aquests dos-cents anys.

En aquest número també destaquem la troballa d'un fragment de retaule gòtic a l'església prioral de Sant Pere, probablement obra de Francesc Olives. Una troballa de la qual donà primera notícia l'escultor Ramon Ferran, membre del Consell General de l'IMMR, i de la qual el museu informà als responsables de patrimoni de l'arquebisbat per posar-se a la seva disposició, amb l'objectiu de preservar una peça d'indubtable valor. La ciutat veurà amb bons ulls que es posi fil a l'agulla en la recuperació d'aquesta peça.

UNA PINTURA I DOS DIBUIXOS DE CÈSAR FERRATER

JAUME MASSÓ CARBALLIDO
 Director del MASV

ERMITA DEL ROSARIO (REUS) – HORNO DE LADRILLOS DE "LLEVAT". DIBUIXOS DE CÈSAR FERRATER, 1903. NÚM. D'INV. 13072. IMATGE: ARXIU IMMR.

SENSE TÍTOL, OLI SOBRE TELA. CÈSAR FERRATER, 1919. NÚM. D'INV. 13170. FOTO: F. X. CABRERO / IMMR.

INFORMATIU MUSEUS 4

De tot el conjunt de pintures i dibuixos originals de Cèsar Ferrater i Pons (Reus, 1891-1965) que han estat donats a l'IMMR per la filla de l'artista, Maria Rosa Ferrater, n'he seleccionat dues mostres per parlar-ne breument en aquesta secció de *l'Informatiu*.

La primera és un oli sobre tela, sense emmarcar, d'unes dimensions màximes de 30 x 26,5 cm, signat *C. Ferrater* a l'angle inferior dret i amb la data 19 (és a dir, 1919) sota del cognom (núm. d'inv. 13170). Com es pot veure en la fotografia, Ferrater hi va representar un racó de jardí, amb caminets que emmarquen parterres amb plantes, flors i arbres i que menen vers un espai central, més ombrívol i voltat de xiprers (potser a l'entorn d'un banc, d'un petit estany o d'una font). Als dos angles superiors, sengles taques blaves senyalen el cel retallat per les branques dels arbres. Més avall, a tocar del caminet principal del jardí –que creua esbiaixat d'esquerra a dreta– i gairebé al centre de la pintura, es veu una estàtua –de formes vagament definides, potser una divinitat que toca una lira– situada dalt d'un pedestal. Una mica més enllà, a prop del marge dret, es veu –mig amagada per la vegetació– una segona escultura de característiques més o menys similars a la primera. Ambdues es destaquen del conjunt pel to més clar, amb una barreja de colors blanc i blau cel, i recorden les típiques figures mitològiques que hi ha a tants jardins romàntics o noucentistes. Com a nota destacada de color, hi ha un arbre florit –de flors senyalades amb pinzellades vermelles i roses– que se situa visualment a prop del centre de la tela, aparentment a poca

distància de la primera estàtua. La impressió que dóna el conjunt és de tranquil·litat, d'equilibri harmònic entre els elements vegetals naturals i la intervenció racional i artística de l'home.

La segona és un full de cartolina, de 16 x 24,5 cm, amb dos dibuixos fets amb llapis i subtitulats: *Ermita del Rosario (Reus)*, signat *C. Ferrater* i datat el 30-7-[1]903, i *Horno de ladrillos de "Llevat"*, també signat *C. Ferrater*, però datat el 7-8-1903 (inv. núm. 13072). Per les dimensions i característiques, sembla que va formar part d'un àlbum de dibuixos (a l'angle superior dret hi ha el número 5). No és estrany que Ferrater dibuixés en un mateix full la vista lateral-posterior de l'ermita del Roser i la imatge en primer terme de la bòbila del Llevat, atès que ambdues construccions suburbials eren topogràficament molt pròximes. L'interès dels dibuixos de Ferrater és, sobretot, documental. L'entorn del Roser ha canviat molt substancialment al llarg dels darrers cent anys, primer amb l'enderrocament del cementiri annex (1918), després amb la construcció del col·legi dels pares Salesians (1960) i posteriorment amb la urbanització de l'illa i dels vials, fins amagar pràcticament la pròpia fàbrica de l'ermita. Pel que fa al forn del Llevat (força semblant, pel que veiem, al del forn del Sugranyes de la carretera de Tarragona),¹ el dibuix esdevé un document gràfic molt valuós per conèixer l'aspecte –en ple funcionament– d'una bòbila de mitjan segle XIX que fou destruïda a la dècada dels vuitanta del XX i de la qual hi ha només migrades referències.

¹ Vegeu J. MASSÓ CARBALLIDO, "El forn del Sugranyes", *Informatiu Museus (Reus)*, núm. 29, gener de 2005, p. 21.

GALERIA D'ART ANQUIN'S

M. JOSEPA QUINTEIRO GINER
Directora de la Galeria d'Art Anquin's, Reus

LA PEÇA *LAS DOS ORILLAS*, DE GENOVÉS.
FOTO: GALERIA ANQUIN'S.

UN MOMENT DE L'ACTE D'INAUGURACIÓ DEL 33^è SALÓ DE MAIG.
FOTO: GALERIA ANQUIN'S.

El passat mes de maig, la Galeria d'Art Anquin's va realitzar la seva exposició més emblemàtica, el Saló de Maig, que aquest any arribava a la 33ª edició.

Amb motiu de la celebració de l'any del llibre, la galeria va voler recordar els vincles existents entre l'art i la poesia, incorporant en el catàleg diversos poemes d'autors de Reus escollits pel també poeta i escriptor de la ciutat, el Sr. Xavier Amorós, que aquest any va ser el president d'honor del Saló.

Trenta-nou artistes varen presentar els seus darrers treballs en el Saló de Maig. Una cita amb l'art que és tot un clàssic en la ciutat i de visita obligada si es vol conèixer de primera mà l'obra d'alguns dels millors artistes del país. Destaquem especialment l'obra de Juan Genovés (imatge que adjuntem) i Eduardo Arroyo, artistes de gran renom que per primer cop es van poder veure a la galeria. Altres obres d'artistes d'avantguarda com Clavé, Cuixart, Tàpies o Feito ja havien exposat anteriorment a Anquin's.

També es va poder veure: realisme urbà (Carlos Díaz, Quincoces, Salvador Montó, Lluís Puiggròs i el jove David Casals), escultura clàssica (Jassans, Cusachs i Pere Sala), diferents visions de paisatge (X. Serra de Rivera, Aguilar Moré, Morató Aragonés, Martínez Lozano...), delicades natures mortes (Leticia Feduchi i Alicia Marsans), retrats (Badia Camps, Alicia Grau), color i expressivitat (germans Moscardó), simbolisme líric

(Coia Ibañez Ferrater), collages (Vives Fierro), seguidors de l'escola de París (Capella, Víctor Pedra), escultures ètniques (Jesus Curia) i ceràmica (Neus Segrià).

Com sempre, el Saló de Maig va oferir una representació de la diversitat de propostes artístiques que el món de l'art ofereix en l'actualitat.

En l'espai d'art contemporani ARTLOFT, que la galeria va inaugurar l'any 2002 amb una línia més arriscada, es va poder veure l'exposició "5 x 1" amb obres de cinc pintors (Carlos Aznar, Ramon Enrich, Claudia Gropp, Isabel Saludes i Oriol Texidor) i un escultor (Jaime de Córdoba). La inauguració simultània de les dues exposicions va esdevenir tota una festa de l'art i la cultura a la ciutat.

D'altra banda, cal esmentar que amb anterioritat al Saló de Maig, i dins aquest any 2005, la Galeria Anquin's ja ha realitzat diverses exposicions. A principi d'any es va tancar, el dia 12 de gener, la mostra d'Aguilar Moré, que s'havia obert el desembre. Del 14 de gener al 9 de febrer, es va poder veure l'exposició "Avantguardes: Antonio Clavé, Luis Feito, Lucio Muñoz, Antonio Saura, Gerardo Rueda i Antoni Tàpies". Més endavant, Alicia Grau va protagonitzar una exposició entre l'11 de febrer i el 9 de març. I, encara, dos artistes més van exposar: Lluís Puiggròs (de l'11 de març al 5 d'abril) i Coia Ibañez Ferrater (del 8 al 30 d'abril). Finalment, cal recordar que actualment la mostra que es pot visitar a Anquin's és "Nova generació III", fins al dia 29 de juliol.

EL MUSEU DEL PORT DE TARRAGONA

MERCÈ TOLDRÀ

Coordinadora del Museu del Port de Tarragona
www.porttarragona.es/gaudir/cemapt

FAÇANA PRINCIPAL DEL MUSEU DEL PORT AMB UN GRUP D'ESCOLARS QUE REALITZAVEN L'ACTIVITAT DIDÀCTICA "L-LUMINA'T, VIU EL FAR!" FOTO: M. TOLDRÀ / AIMPT.

VISTA GENERAL DE L'INTERIOR DEL MUSEU DEL PORT. FOTO: M. TOLDRÀ / AIMPT.

INFORMATIU MUSEUS 6

El Moll de Costa com a espai ciutadà

L'any 1986, el Moll de Costa s'obrí al públic amb motiu de la celebració d'unes jornades portuàries. Va ser el primer pas per transformar i adequar l'entorn comercial i portuari del moll més proper a la ciutat, en un espai de lliure circulació per als ciutadans, en què poguessin portar a terme activitats de caire lúdic i cultural. Es va iniciar, així, un projecte ambiciós d'activitat cultural sota els auspicis de l'administració portuària. Primerament amb la Junta d'Obres del Port i després amb l'Autoritat Portuària de Tarragona, la qual va delegar la gestió de les activitats culturals al Centre d'Estudis Marítims i d'Activitats del Port de Tarragona (CEMAPT), associació creada l'any 1995.

La rehabilitació dels antics magatzems coberts de mercaderies –coneguts com els "Tinglados"– per a sales d'exposicions i la utilització dels magatzems de refugi com a espais lúdics per a concerts, fires i activitats esportives, van ser el primer pas per acostar la ciutat

al mar. Amb l'organització dels fons documentals de l'entitat, a partir de l'any 1987, i la creació d'una Escola Taller entre els anys 1990 i 1993 per tal de recuperar i conservar els oficis vinculats al mar, es van marcar les pautes per salvaguardar i custodiar el patrimoni portuari de l'entitat.

El Museu del Port de Tarragona

El 13 de maig de l'any 2000, amb la inauguració del Museu del Port de Tarragona, s'assolí la fita de preservar i difondre aquest patrimoni marítim i portuari, incrementat a través de donacions de particulars i d'institucions vinculades a l'entorn marítim. L'exposició permanent es va ubicar al magatzem del Refugi 2 del Moll de Costa, seu actual del Museu. La singularitat de l'edifici, una gran nau sense columnes i de gran alçada, permetia instal·lar-hi objectes de grans dimensions, com ara les embarcacions arborades o els motors de vaixells comercials de més de tres metres d'alçada.

RACÓ DE L'AQUARI, A L'AULA D'ACTIVITATS PEDAGÒGIQUES.
FOTO: M. TOLDRÀ / AIMPT.

El discurs museístic plantejat aplega dues vessants:

1. Un recorregut històric al llarg del temps, des que els romans arribaren a Tàrraco fins als nostres dies, passant per moments com la conquesta de Mallorca al segle XIII, les obres de construcció del port modern a la darrera del segle XVIII i les diverses ampliacions del port en els segles XIX i XX, així com els moments de gran tràfic comercial.

2. Uns àmbits temàtics on hi ha les diferents activitats que es duen a terme en un port. Hi trobem els oficis específics i la vida als molls, la pesca amb les embarcacions característiques de la nostra costa i l'aparició del barri mariner del Serrallo. També hi ha l'esport, amb les diverses activitats al voltant de les competicions nàutiques i el lleure vinculat al Reial Club Nàutic.

El Museu de Fars

El trasllat a la dècada dels anys vuitanta del Far de la Banya, únic edifici de ferro que restava dels tres que es van instal·lar a la zona del Delta de l'Ebre al final del segle XIX, va significar rescatar de l'oblit un edifici emblemàtic. L'octubre de l'any 2003, després de ser restaurat i rehabilitat, va passar a ser extensió del Museu del Port per tal de mostrar –a l'antic habitatge del torrer– una exposició permanent d'objectes vinculats al món dels senyals marítims i, en especial, dels fars de la demarcació de Tarragona.

VISTA NOCTURNA DEL FAR DE LA BANYA, MUSEU DE FARS.
FOTO: J. FARRÉ / AIMPT.

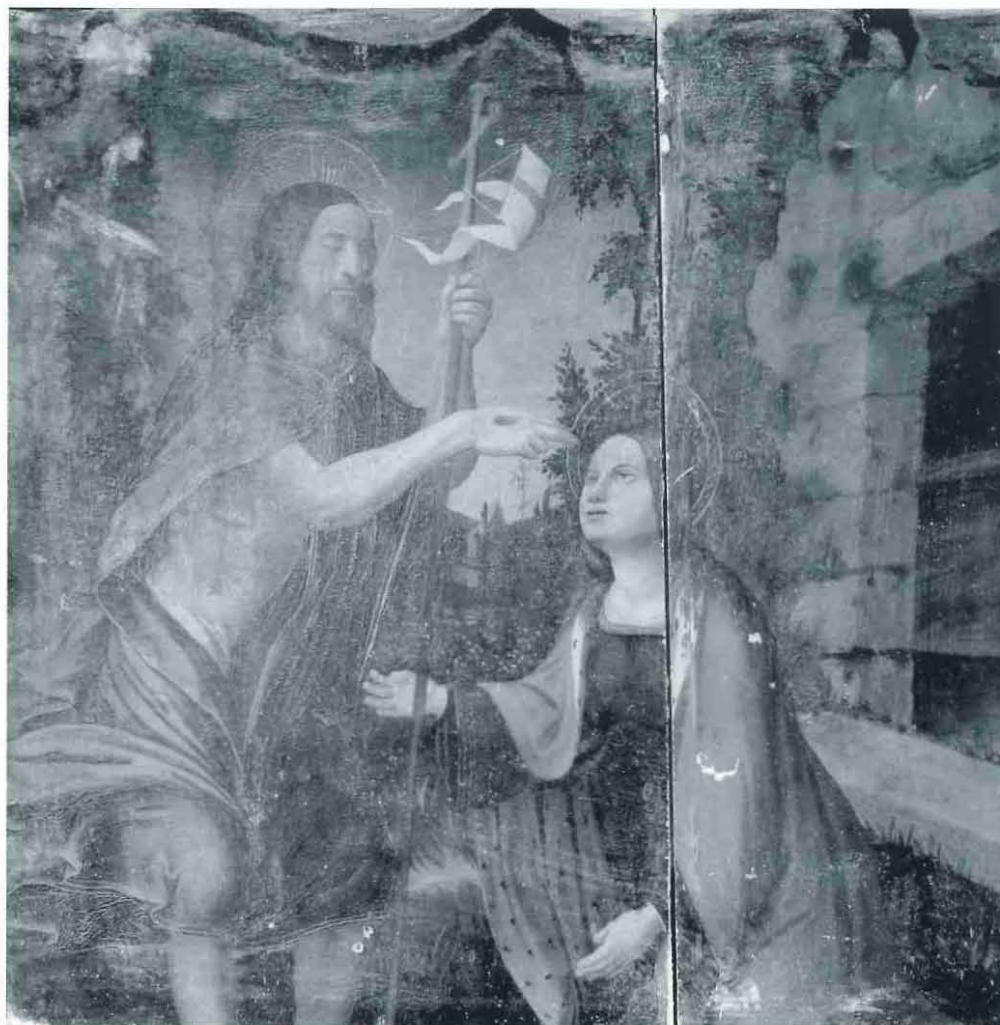
Museu del Port a la vista!

Dels 2.400 m² totals de superfície del Museu del Port de Tarragona, 400 m² estan dedicats a l'aula d'activitats didàctiques, en què els escolars realitzen els tallers programats en la proposta pedagògica del *Museu del Port a la vista!* Es porten a terme activitats per als diferents cicles d'educació infantil, primària i secundària, així com per a grups de lleure i públic adult o familiar. Aquest servei educatiu pretén donar a conèixer aspectes de l'activitat quotidiana d'un port comercial, pesquer i esportiu.

El Museu del Port és membre fundador de La mar de museus, associació integrada per museus i entitats vinculades al patrimoni marítim i fluvial català, i també forma part de l'Associació de Museus Marítims de la Mediterrània (AMMM).

EL PINTOR REUSENC FRANCESC OLIVES I EL RETAULE DE SANTA MARIA MAGDALENA I SANTA SUSANNA DE LA CONFRARIA DE PREVERES DE L'ESGLÉSIA PRIORAL DE REUS (1572)

SOFIA MATA DE LA CRUZ
Historiadora de l'Art

APARICIÓ A MARIA MAGDALENA. PRIORAL DE SANT PERE, REUS.
FOTO: JOAN FARRÉ.

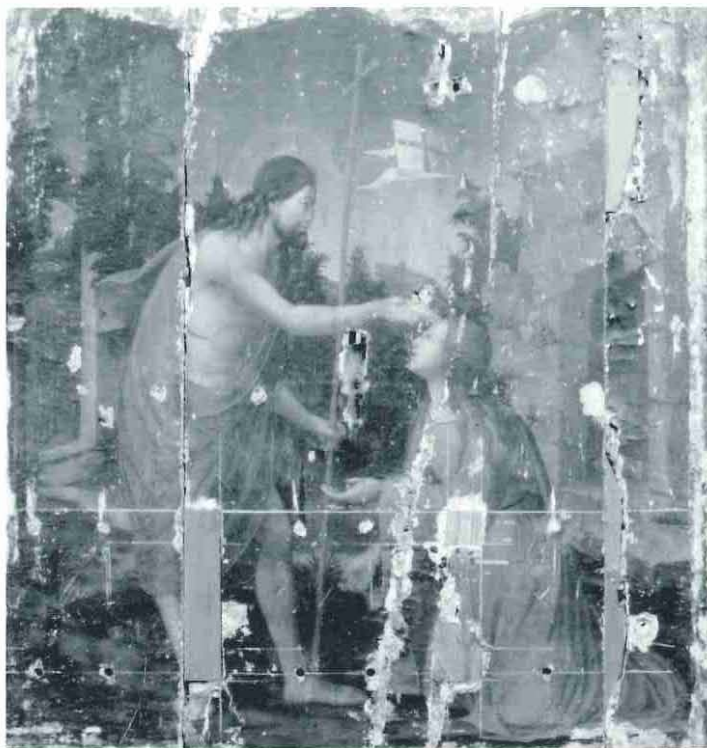
La trajectòria vital i professional del pintor Francesc Olives va ser molt dilatada en el temps. Nascut a Reus el 1502, probablement era fill del pintor homònim Francesc Olives, originari de Banyoles i establert a la capital del Baix Camp el 1496. El fill es formà professionalment en el taller del pintor reusenc Jaume Segarra, però tot i que va tenir diversos encàrrecs a la seva població natal, desenvolupà la seva carrera a Tarragona, on possiblement es va establir en casar-se amb la filla del pintor Joan Albiols, l'any 1539. Diverses notes del *Llibre del Tauler* de la catedral ofereixen dades sobre la seva vida familiar, entre el 1539 i el 1575.

El catàleg de les seves obres es coneix, d'una part, gràcies a la publicació de notícies documentals que han permès identificar de manera segura com a obra seva alguns retaules i taules. D'altra, amb aquesta premissa, i mitjançant l'anàlisi estilística, ha estat possible dur a terme una sèrie d'atribucions plausibles. En resum, i a banda de diverses notícies que fan referència a feines de policromia i decoratives, serien obres seves la taula de santa Euròsia de la catedral de Tarragona (1525-1535), el retaul de santa Maria Magdalena i santa Susanna de la confraria de preveres de Reus (1527), obra contractada juntament amb el pintor tarragoní Pere Homdedéu i el pintor reusenc Jaume Segarra, la

pintura d'una bandera a Reus (1528), ensems amb Jaume Segarra, Pere Homdedéu i el seu sogre Joan Albiols, el retaule de santa Maria Magdalena de la capella d'ídèntica advocació, al claustre de la catedral de Tarragona (vers 1536), els retaules de santa Maria Magdalena i de l'anunciació, de les capelles dels Cardona de la catedral de Tarragona (abans de 1537), el retaule de sant Anton i sant Llop, contractat amb el gremi de blanquers i assaonadors de Reus (1547), el retaule dels sants Cosme i Damià de Vallmoll (1553), i un retaule dedicat també als sants Cosme i Damià, que contractà a Reus el 1577, darrera referència documental coneguda. De totes aquestes obres es conserven al Museu Diocesà de Tarragona la taula de santa Euròsia, algunes taules dels retaules de les capelles dels Cardona i el retaule dels sants Cosme i Damià de Vallmoll, mentre que el retaule de Santa Maria Magdalena de la capella del claustre es conserva encara *in situ*.

La resta d'obres es donava per perduda fins que, recentment, han aparegut, reutilitzades en la part interior d'una portella de la capella del Santíssim Sagrament de la prioral de Sant Pere de Reus, dues taules pintades, de les quals una, en què es representa l'aparició de Crist ressuscitat a Maria Magdalena, i part de l'àpat a casa de Simó (184 x 81 cm) (fig. 1), es pot posar en clara relació amb el retaule de santa Maria Magdalena i santa Susanna que Francesc Olives contractà l'any 1527 amb la confrària de preveres de Reus. L'altra taula (184 x 50 cm) conserva part de la figura de sant Domènec, identificat gràcies a la inscripció de l'aurèola, però el seu estat de conservació impedeix fer-ne cap judici segur. Les escenes de Reus de la vida de Maria Magdalena tenen tantes afinitats amb les mateixes que apareixen al retaule de la mateixa advocació que va pintar Francesc Olives per a les capelles dels Cardona de la catedral de Tarragona, que sembla clara la seva intervenció en solitari en aquests episodis, si es té en compte que va contractar l'obra conjuntament amb Pere Homdedéu i Jaume Segarra. L'escena de l'aparició de Reus mostra una clara coincidència amb la de Tarragona (fig. 2) en la composició, en la figura de Crist –la resolució del rostre, el gest, el mantell, la creu i la banderola, el nimbe format per un finíssim doble cercle–, en la finestra de la dreta, exacta en totes dues escenes, o en el paisatge del fons, amb boscos ombrívols sota un cel serè. Fins i tot hi ha coincidència en les empremtes de les architectures originals, ara perdudes. La figura de la santa, col·locada de perfil a Tarragona i de tres quarts a Reus, mostra idèntics rostres i cabells, si bé varia la indumentària. És de la mateixa mà l'escena de l'àpat a casa de Simó: el tractament dels rostres, els pentinats, el parament de la taula, l'arc del fons i fins i

APARICIÓ A MARIA MAGDALENA. MUSEU DIOCESÀ DE TARRAGONA.
FOTO: JOAN FARRÉ.

tot el paisatge que s'hi albira. La taula de Reus ha estat retallada i ha perdut la part inferior, inclosa la figura de Maria Magdalena.

Gràcies a aquesta troballa, s'ha ampliat el catàleg d'obres conservades d'un dels pintors més interessants de la primera meitat del cinc-cents, un artista que mostra certa aproximació a la pintura valenciana coetània, a través de la qual pren ecos llunyans de la producció de les terres del nord d'Itàlia. El tractament de les figures, del color i dels paisatges del fons recorda fórmules que eren habituals en els mestres valencians del moment, però Francesc Olives és un pintor certament desigual, que mostra escenes prou avançades estilísticament i altres que encara arrosseguen solucions goticistes.¹

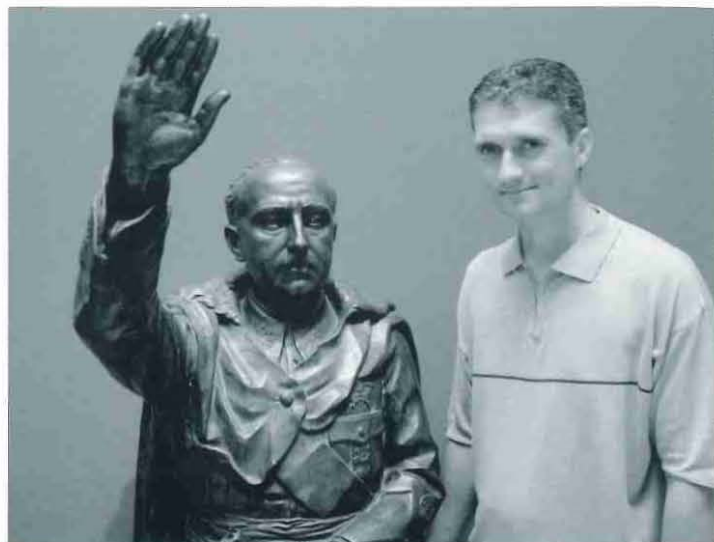
¹ La bibliografia sobre Francesc Olives és molt extensa. Davant la impossibilitat de ressenyar-la tota, només apuntaré els autors que han donat notícies essencials sobre el pintor, com Juan Agustín CÉAN BERMÚDEZ, *Diccionario histórico de los más ilustres profesores de las Bellas Artes en España*, Madrid 1800, vol. III, p. 248; Andreu de BOFARULL I BROCA, *Anales históricos de Reus desde su fundación hasta nuestros días*, Reus 1845, vol. 1, p. 77; Emili MORERA I LLAURADÓ, *Memoria o descripción histórico-artística de la Santa Iglesia Catedral de Tarragona*, Tarragona 1904, p. 40, 65, 68, 144; Ramon PINYES, "Un pintor tarragoní a Vallmoll", *Tarragona i el Camp (Tarragona)* 5 (1934) p. 8; Sanç CAPDEVILA I FELIP, *La Seu de Tarragona. Notes sobre la construcció, el Tresor, els artistes, els capitulars*, Barcelona 1935, p. 30, 49, 51-53, 74, 84, 113, n. 14. Diego ANGULO, "El pintor gerundense Porta", *Archivo Español de Arte (Madrid)* XVII (1944) p. 341-359; Salvador VILASECA ANGUERA, *La pesta de l'any 1530 i el pintor Jaume Segarra de Reus*, Associació d'Estudis Reusencs, Reus 1952 (Rosa de Reus, 1); Lluïsa VILASECA BORRÁS, "Dos pintores reusencs del siglo XVI: Juan Arnaldís y Francesc Olives", *Revista del Centro de Lectura (Reus)*, quarta època, 10 (1953), p. 109-111. La resta de la bibliografia i altres notícies relatives al pintor a Sofia MATA DE LA CRUZ, *La pintura del cinc-cents a la diòcesi de Tarragona (1495-1620). Entre la permanència del gòtic i l'acceptació del Renaixement*, Diputació de Tarragona 2005, cap. 13 i 14, i, en premsa, "Francesc Olives i el retaule de santa Maria Magdalena i santa Susanna de l'església prioral de Reus (1527)", *Taüll (Girona)*, núm. 14 (2005).

EL BUST DE FRANCO, DE MODEST GENÉ

JOSEP BAIGES GISPERT

Periodista i historiador

No és fàcil això de triar una peça, i només una, dels Museus de la meua ciutat. Entre d'altres coses, perquè un servidor està enamorat de les coses de Reus i això fa que sigui extremadament complicat quedar-se només amb un dels tresors que guarden les nostres excel·lents instal·lacions museístiques. Precisament parlant de tresors s'ha de reconèixer l'encert de l'Institut Municipal de Museus a l'hora de programar l'exposició que ens permet, precisament, descobrir els seus tresors. Tot plegat ens ha servit per reconèixer una sèrie d'elements indispensables per entendre i comprendre la nostra petita gran història. El *Jueu del Raval*, amb la curiosa i divertida seqüència d'anècdotes ciutadanes que expliquen el seu naixement i que són tan pròpies del Reus d'abans; o la primera pedra del canal Reus-Salou carregat del simbolisme d'aquell caràcter genuïnament reusenc capaç d'atrevir-se senzillament amb tot i amb tots per aconseguir el benefici de la ciutat, podrien perfectament merèixer l'atenció del meu article. Però finalment m'he decantat per comentar l'escultura de mig cos del general Franco que, amb motiu de la primera fira de mostres de l'any 1942, va crear el reusenc Modest Gené. L'última vegada que vaig contemplar aquella imatge va ser de petit, de molt petit, quan el meu pare em va portar a veure l'ajuntament. Recordo perfectament l'impacte que vaig tenir en descobrir el posat d'aquell militar, braç alçat, presidint el Saló de sessions. De tot plegat ja fa més de trenta anys, però la imatge em continua provocant fins i tot una certa esgarripança. Sense anar més lluny quan en F. X. Cabrero –l'autor de la fotografia que acompanya aquest text– em va demanar posar per fer la foto, vaig témer que d'una revolada el *Caudillo* em clavés un calbot amb totes les seves forces. Queda clar que la seva sola presència –encara que sigui en bronze i de mig cos– continua generant una certa intranquil·litat. I això, al marge de la memòria històrica que cadascú pot guardar vinculada a Franco, és sobretot mèrit de l'escultor. Amb aquesta estàtua, el jove Gené, amb només 27 anys, va aconseguir un nivell de perfeccionament admirable únicament a l'abast dels grans artistes. El gest, la mirada, la indumentària. Tot és perfecte, precís, rigorós. Realment fa esborronar.

JOSEP BAIGES, A L'EXPOSICIÓ "DESCOBREIX ELS TRESORS!" FOTO: F. X. CABRERO / IMMR.

No fa gaires mesos, a les Espanyes es va reobrir el debat al voltant de la conveniència de conservar elements propis del règim franquista en el nostre entorn. Queda clar que no té cap sentit, com per sort ja fa molts anys que hem fet i predicat als catalans, conservar-los a la via pública. Però entenc que pot ser molt allisonador mantenir aquests elements en espais com els museus. Jo sóc voluntari lingüístic i una de les activitats que sempre he realitzat amb els meus alumnes és la visita als museus de la ciutat. No fa gaires dies vaig acompanyar a la meua actual parella lingüística, la Wendy Suero, de la República Dominicana, a veure aquesta exposició. I la sola contemplació de l'escultura li va servir per entendre perfectament el caràcter del dictador. Ja ho diuen que una imatge val més que mil paraules, i aquest és el valor d'una escultura que, per cert, li va merèixer a Modest Gené la injusta fama de *franquista*. M'expliquen algunes persones properes a l'escultor que en plena recuperació de la democràcia algun polític amb responsabilitat municipal va menysprear la seva capacitat artística per haver immortalitzat, precisament, el dictador. Com es pot ser tan simple, tan curt de mires? Per sort la història acaba situant cadascú al lloc que li pertoca i, en aquest sentit, Modest Gené ja figura per mèrits propis com un dels grans escultors catalans del segle xx. Per alguna cosa serà.

NOTA BIOGRÀFICA DE CÈSAR FERRATER (1891-1965)

XAVIER FERRÉ I TRILL
Historiador

La vinculació entre art i societat resta reflectida en la trajectòria d'aquest periodista d'art.¹ Cèsar Ferrater i Pons, fill de Jaume Ferrater Sans, comerciant de fruits secs, i de Rosa de Lima Pons i Vila, mestra d'escola, neix a Reus el 24 d'abril de 1891 i hi traspasará el 7 de juliol de 1965. El futur pintor fou batejat sis dies després del naixement, a la parròquia de Sant Pere. Deixeble de l'escultor i dibuixant Joan Fargas Trillas,² Ferrater fou alumne de l'Escola Municipal d'Arts i Oficis, on destacà com a dibuixant i pintor.³ Agent comercial de professió, exercí càrrecs directius dins aquesta activitat.⁴ Als quinze anys –des del 6 de novembre de 1906– s'inscrivé com a soci al Centre de Lectura, entitat a la qual continuà pertanyent arran de la reobertura d'abril de 1948, amb el número d'associat 773.⁵ Aquest fet assenyalà, d'alguna manera, la trajectòria associativa i cultural de Ferrater, crític d'art al *Diari de Reus*, *Foment* i *La Veu del Camp*,⁶ sota diferents pseudònims. Així, el 17 de febrer de 1912, participa a la vetllada en homenatge a Joan Maragall –organitzada per la Secció de Literatura i Idiomes del Centre de Lectura, aleshores presidida per Enric Agudé Parés– amb el recitat del poema "La vaca cega".⁷ El 23 de juny de 1923 es casa a l'església del Roser amb Concepció Thomàs Ferré, amb la qual tindrà dos fills: Joan i Maria Rosa.⁸ Poc després, entra a formar part com a soci individual de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, tot "esperant del vostre zel i entusiasme per la tasca catalanitzadora [...] que el vostre concurs ha d'ésser favorable als propòsits de la nostra institució". Era el 13 de març de 1924 i, segons el pagament de quota, tenim constància de la seva pertinença a l'entitat almenys fins al maig de 1930, en la conjuntura de reorganització i expansió local de l'associació.⁹ Aquesta participació en l'associacionisme pedagògic també evidència la vinculació cultural de Ferrater a l'excursionisme de base patriòtica dins l'Agrupació Excursionista de Reus, fundada el 1915 i presidida per Ricard Ferraté. En el butlletí d'aquesta entitat –en què es definia que "ideal de pàtria és l'excursionisme"¹⁰– Cèsar Ferrater va col·laborar, amb una reflexió de caient pairalista, sobre l'imperatiu identitari orientat a servir

la cultura material, expressió de la tradició comunitària, perquè "el despertar de Catalunya té d'ésser avui integral, i perquè ho sigui, tots devèm col·laborar-hi, quiscún amb son esforç, quiscún son saber. [...] Sabrèu un dia lo que convé a l'esperit de la nostra raça i podrèu esperar el naixement d'un art nacional engendrat per l'estudi en la tradició".¹¹ La reflexió se situava en el marc cultural aconduït per la Mancomunitat, i, per tant, era un exemple més del compromís de cada sector cultural i intel·lectual amb la construcció nacional del país. Amb tot, la idealitat nacional de l'artista s'identificava amb el catalanisme adscrit a la Lliga Regionalista. Ferrater en fou un dels fundadors i optà, en principi, pel nom de "Lliga Nacionalista".¹² Assistí a campanyes de divulgació del programa catalanista en suport a Francesc Cambó en ciutats del Camp, com Tarragona.¹³ Destacà com a col·laborador del setmanari nacionalista de l'òrbita de la Lliga, *La Veu del Camp*, des del primer número del 5 de gener de 1913 i –més esparsament– fins al 1920, quan es desplaçà a París.¹⁴ La columna, a la secció (bi)setmanal "Art", incloïa articles sobre aquest tema, que entenia com a "espiritualisació de l'home",¹⁵ comentaris als quadres de Joaquim Mir¹⁶ o a la pintura com a relació formal entre la personalitat de l'artista i l'entorn;¹⁷ incorporava ressenyes de llibres¹⁸ i comentaris a notícies com la creació d'un Museu-Biblioteca,¹⁹ el criteri nacional –no província– sobre l'organització d'espais enjardinats,²⁰ exposicions²¹ o la vindicació de l'art gaudinià.²²

La relació de Cèsar Ferrater amb la Lliga abastà tota la dècada dels anys trenta.²³ En aquest sentit, fou considerat un dels més destacats difusors del programa regeneracionista que, segons Ferrater, es resolía amb un "iVisca Catalunya, germans, i visca Espanya regenerada!".²⁴ De fet, l'artista fou vocal de la Joventut Nacionalista des de la seva fundació el novembre de 1914,²⁵ quan va intervenir en l'acte inaugural;²⁶ en fou també vicepresident (1915-1916)²⁷ i president (1917 - gener de 1918). Al si d'aquesta organització, orientada a bastir l'orsiana "Benplantada Catalunya",²⁸ Ferrater intervingué en sessions de conferències divulgatives

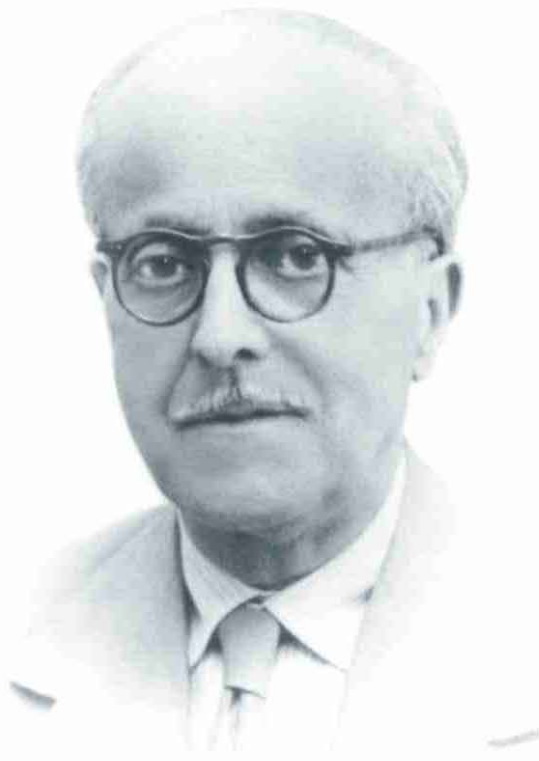
sobre aspectes de la realitat social i cultural, com la dissertació "Per la futura bellesa de la ciutat" (18 de febrer de 1915), on, a més d'introduir el sentit de la sèrie de col·loquis organitzats –a fi d'assolir la "cultura de realitats"–, sostingué un pla de reforma urbanística reusenc per a la "ciutat nova".²⁹ També difongué la necessitat de consciència lingüística davant les vexacions del polític nacionalista espanyol Royo Villanova,³⁰ participà en l'homenatge al bisbe Joan Baptista Grau i Vallespinós,³¹ polemitzà sobre l'estratègia programàtica de la Lliga amb el republicà catalanista Esteve Massagué,³² afirmà la dimensió patriòtica de Sant Jordi,³³ remarcà l'organització i l'impuls de la premsa nacionalista,³⁴ exposà el necessari vincle entre església i llengua,³⁵ col·laborà en "tasques d'adoctrinament nacionalista" amb la Joventut Nacionalista de Tarragona,³⁶ destacà el reagrupament de les diverses joventuts catalanistes del Camp en jornades d'afirmació patriòtica al Monestir de Poblet, "festa essencialment catalana i nacionalista".³⁷ Dos anys més tard, hi impartí la reflexió "Necessitat d'un ideal col·lectiu.– Contribució an aquest ideal", on oposava la idealitat política –orientada a un "propòsit"– a la política contingent, el bon govern associat a la voluntat i la raó, amb referències a Nietzsche, Schopenhauer, Balmes.³⁸ D'altra banda, fou enviat per la Joventut a Barcelona per cobrir la informació sobre l'Assemblea de Parlamentaris i l'enterrament de Prat de la Riba.³⁹ En aquesta darrer fet, Ferrater exposà per al setmanari la significació de l'intel·lectual-polític bo i valorar-ne la faceta d'"organitzador" i el fet d'"haver sabut encarnar [l'esperit de Catalunya] en la nostra consciència col·lectiva".⁴⁰

A més de la participació civopolítica, Ferrater col·laborà en monogràfics sobre la ciutat⁴¹ i, essencialment, com a ressenyador i crític d'art a la nova etapa nacionalitària –impulsada per Salvador Vilaseca, Josep Iglésies i Joaquim Santsasusagna– de la *Revista del Centre de Lectura* entre 1923 i 1928, any en què hi col·laborà més intensament.⁴² Aquestes col·laboracions anaven des de ressenyes de llibres vinculats a l'art i les exposicions, a través de les "Cròniques d'art" (i.e.: el 1926 va escriure sobre la síntesi de la primera Exposició d'Artistes Reusencs, la vindicació d'un arxiu iconogràfic reusenc o la contextualització de l'obra d'Antoni Gaudí),⁴³ fins a reflexions que incidien en el debat encetat aleshores sobre l'estat de la cultura a la ciutat. Aquests plantejaments de Ferrater es produïen sota la influència de la norma noucentista del treball conscient i impulsor de la regeneració social: "[...] En l'educació dels homes de demà, no hem de volguer que hi hagin solzament muscles, sinó que hi devem volguer l'esperit de la nostra

raça, noble, voluntariosa i enèrgica [...]. Esforcem-nos en reconèixe[r], cada dia més, la supremàcia mental, moral i espiritual per demunt de lo material, immoral i erroni i així farem Pàtria, Pàtria veritable, immortal".⁴⁴ Ferrater comentà l'harmonització de l'espai estètic i urbanístic en contraposar l'orientació de Barcelona envers el model emergent de Sitges: "Tota urbanització ha de tendir a plasmar els caràcters essencials de la ciutat".⁴⁵ Plantejà les condicions de possibilitat artístiques que oferia el Camp: "Avui que la pintura dels suburbis metropolitans està de moda, és evident que el camp, el nostre Camp, ofereix una infinitat de temes molt superiors a aquells escenaris i per consegüent no es pot deduir d'aquí, sinó que és per comoditat que es pinta 'allò' i es negligeix 'això'. Per comoditat o per falta d'empenta".⁴⁶ D'altra banda, lluny d'influències episòdiques i d'"esnobismes", definí el que entenia com a "art bo" –canònic–, aquell que, en ser valorat *posteriori*, "fa vibrar el nostre ésser [el que] faci vibrar els éssers més purs i més selectes, més cultivats i més sensibles".⁴⁷ Enllà d'aquestes col·laboracions, Ferrater guanya en projecció social en ser nomenat crític d'art a l'*Heraldo de Reus*, el qual –en destacar la fidel interpretació de la natura per part de l'artista– es fa ressò, en primera plana, d'articles sobre el pintor per part de revistes especialitzades, com la *Revue du Trait et du Beau* o *La Revue Moderne Illustrée des Arts et de la Vie*.⁴⁸

La vinculació amb el Centre de Lectura féu que en la sessió de la Junta Directiva del 31 de maig de 1933, Cèsar Ferrater fos nomenat vocal delegat a la Secció d'Art. Amb tot, ell mateix declinà aquesta elecció.⁴⁹ A banda, però, d'aquesta circumstància, el pintor s'inscriu –com he dit– en el debat sobre l'estat de la iniciativa reusenca. N'és un exemple l'article que escriu a la revista *Estudis*, en el context dels fets del sis d'octubre de 1934, sobre la necessitat d'acoblir voluntats constructives després de l'ensulsiada: "[...] Les personalitats més representatives de Reus haurien de sentir en aquesta hora de reconstrucció de tantes coses, la necessitat i la responsabilitat d'aquest servei que deuen al poble llur i que Reus demana a les palpentes en la desorientació d'una perspectiva incerta". Calia, doncs, plantejar "un òrgan superior autònom, apolític –no antipolític– d'homes encesos d'amor a Reus, influents amb capacitat de creació [...], que sigui com un guardià o com un guia, amatent sempre a l'interès de Reus, per tal de no deixar passar mai l'avinentesa, i àdhuc provocar-la, de rendir un nou servei a profit del nostre poble".⁵⁰

El crític col·laborà també en monogràfics sobre l'estat de l'art a la ciutat a la premsa local. És el cas, per

RETRAT DE C. FERRATER. ARXIU DE M. ROSA FERRATER, REUS.
FOTO: F. X. CABRERO / IMMR.

exemple, del diari d'orientació cultural, *Reus*, aleshores dirigit per Anton Martí Bages. En aquesta avinentesa, el pintor –doblat d'articulista– féu un balanç anual de l'estat de la projecció de les arts estètiques locals al llarg del curs 1927-1928, bo i destacar noves empremtes (Joan Rebull). Amb tot, la conclusió era que calia impulsar encara més la professionalització artística a fi de gaudir d'una sala d'exposicions al Centre de Lectura. La idea a materialitzar en defensa de l'art era prou evident: "que els rics es decideixin a adquirir obres d'art i que es despertin aficions entre la nostra joventut".⁵¹ Una directriu semblant per socialitzar-ne la pedagogia fou l'emprada per Ferrater en la recordança de l'aquarel·lista Josep Tapiró Baró, a fi d'impulsar-ne el reconeixement cívic.⁵² Tot plegat corresponia a un cicle d'irradiació pública del pintor i crític quan mantenia relació amb artistes i pintors com Tomàs Bergadà Pi (1862-1937), Pere Vidiella Simó, Joaquim Mir Trinxet o el dibuixant Lluís Ferré Estela (1898-1973). Ferrater també participava en homenatges de germanor a companys de la seva generació, com el dibuixant Ferran Casajoana, l'escultor Joan Rebull (21 d'octubre de 1928) o el pintor Jaume Mercadé (23 de febrer de 1929), i era nomenat corresponent reusenc –a proposta de Jaume Mercadé i Pau Sabaté– del Real

Círculo Artístico de Barcelona, el 16 de juliol de 1929.

El 18 de juny de 1936, des de la Secció d'Art del Centre de Lectura, hom li sol·licità la col·laboració per a una exposició d'artistes i escultors que tingué lloc entre la diada de Sant Pere i el 12 de juliol.⁵³ Tanmateix, el progressiu treball estètic i literari continuà després dels anys vint i trenta: el desembre de 1946, col·labora en un homenatge als "reusencs il·lustres" i fa la biografia de Baldomer Galofre;⁵⁴ l'octubre de 1942, forma part d'un nonat projecte de revista promogut per Salvador Sedó;⁵⁵ el juny de 1948, escriu per a la revista *Reusguion* una metàfora del reusenc allunyat de la ciutat –"Al compatriota ausente"– en ocasió de la festa de Sant Pere (juny de 1948),⁵⁶ i l'agost del mateix any pren part en la comissió organitzadora dels "Juegos Florales de Reus", a càrrec de la comissió de cultura de la II FERIA Oficial de Muestras de la Província de Tarragona.⁵⁷ Però la col·laboració amb la batllia de "nova planta" franquista no va interrompre la relació de Cèsar Ferrater amb l'excursionisme de la primera desena del segle xx. En aquest sentit, un fita rellevant que torna certificar la proximitat amb l'excursionisme local és la confecció dels retrats per a la Galeria d'Excursionistes Reusencs Eminent, pertanyent a la nova Associació Excursionista de Reus, la inauguració de la qual fou per la diada de Sant Jordi de 1949.⁵⁸ Es tracta dels retrats d'excursionistes que representaven referents intel·lectuals i cívics per a la societat emergent: Aulèstia i Pijoan, Pau Font de Rubinat, Pere Pagès i Rueda i Joan Ferrater i Gili.⁵⁹ La participació en la vida ciutadana continuà amb la col·laboració a les "Conversaciones sobre temas de interés local y comarcal". Cèsar Ferrater hi dissertà el 4 de maig de 1949 sobre "El Museo de Reus", del qual formava part organitzativament;⁶⁰ la redacció d'articles –des del primer any de publicació– al setmanari *Reus*, divulgant anàlisis sobre arquitectes ("Grandeza y humildad de Gaudí" [28-VI-1952]);⁶¹ pintors locals ("Estivill" [21-VI-1952]); sobre la funció de la crítica versemblant ("Crítica y críticos" [2-V-1953]); Fortuny (2-VII-1955); Llovera (28-VI-1958); esdeveniments socials ("la Fira de Mostres" [30-V-1953]) i "Temas urbanos" (8-VII i 22-IX-1956). En una altra ocasió, el 1954, va participar en les festes del cinquantenari de la coronació de la marededéu de Misericòrdia, a través de Ràdio Reus.⁶² En el marc d'una exposició-homenatge, a la Secció d'Art del Centre de Lectura, esbossà la biografia de pintors com Ricard Estivill i Llorach (1879-1952). Cal destacar, igualment, la participació en la Vocalia dels Amics de Gaudí de Reus (a partir de la seva creació, el 10 de febrer de 1955); en jurats al XVII Saló d'Artistes Locals, la finalitat del qual era atorgar la Medalla Fortuny (25 de juny de 1955), i en exposicions

pictòriques al·legòriques (amb un sublimar sentit envers la cultura pròpia), com l'“Exposició iconogràfica i bibliogràfica de la Verge de Montserrat”, que va tenir lloc al Centre de Lectura del 23 a 29 d'abril de 1959.⁶³

La breu nota necrològica que li dedicà el setmanari *Reus* destacava que Cèsar Ferrater es caracteritzà per una “fina sensibilidad, dejando una producción pictórica que sin salir del terreno puramente amateur, sirve para valorar las excelentes dotes que tenía para el cultivo del arte”.⁶⁴

¹ Sobre Cèsar Ferrater, vegeu: Josep OLESTI TRILLES, *Diccionari biogràfic de reusencs*, I, pp. 250-251. Aquest autor esmenta, entre les col·laboracions de Ferrater, la revista *Foc Nou* (24-V-1911). En efecte, hi consta un article, “L'eterna rondalla”, signat amb les inicials C. F. Ens inclinem, però, a considerar –per pròpia coherència amb la línia ideològica de la revista (modernista i propagadora de l'ateneisme i la qüestió social)– que l'autor fóra C[UBELLS] F[LORENTI]. També: Josep OLESTI TRILLES, *Homenatge a 20 artistes reusencs nats als segle XX*, Reus: Banco de Bilbao, desembre de 1981, p. 20, i Maria Rosa FERRATER, “Cèsar Ferrater Pons”, *Lo Nunci. Butlletí del Centre d'Amics de Reus*, núm. 78, Reus, primer trimestre de 2000, p. 26.

² Joan Fargas fou professor de l'Escola Municipal d'Arts i Oficis i, doncs, segurament ensenyà Cèsar Ferrater. Vegeu Josep SERRA PÀMIES, *Records i siluetes, 1901-1930*, Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 1969, p. 105.

³ L'escola municipal de dibuix aplicat a les arts i oficis fou creada, a proposta del regidor Julià Nougués Subirà, per ordre municipal a la sessió del 23 de setembre de 1898 [D-1200, AHMCR].

⁴ Entre el 16-VIII-1927 i el 5-III-1936, fou nomenat respectivament síndic, síndic primer (27-II-1928), vocal per a la ponència de reformes del reglament del Col·legi d'Agents Comercials (3-VI-1935) i president de la Secció de Vins i Alcohols. I, segons la circular del 18-III-1939, el president del Col·legi Oficial d'Agents Comercials el ratifica en el càrrec. Agraïeix a Maria Rosa Ferrater tota la documentació facilitada per a aquesta nota biogràfica.

⁵ Segons el volant número 492. En aquesta conjuntura –segons el volant d'agraïment del president, Enric Aguadé Parés [2-VIII-1948]–, Cèsar Ferrater donà a la biblioteca del Centre de Lectura l'obra *Tarragona Cristiana*, d'Emili Morera i Lluaradó.

⁶ Alguns dels articles de Ferrater anaven signats amb els pseudònims: “Fidel Pons”, “Criticon”, “H”, “C. F.”, “PYR” o “Fidel [Ferran?] de Lilla”. Dec aquesta informació a Maria Rosa Ferrater.

⁷ La totalitat del programa era dedicat al recitat d'articles i de poesies de Maragall: “Obertura”, pel president de la Secció de Literatura, Joan Ollé; “Glosa”, poema, per Josep Rosselló; “Sant Jordi, patró de Catalunya”, article, per Pere Macaya; “Nuvial”, poema, per Anton Martí Bages; “El Templo que nace”, article, per Emili Aleixandre; “La vaca cega”, poema, per Cèsar Ferrater; “La vaca cega”, poema llegit en traducció a l'espanyol d'E. Marquina, per Lluís Alabart; “La vaca cega”, en traducció a l'espanyol d'Inglada d'Ors, per Enric Aguadé Parés; “Un cura”, article, llegit per Marian Grases; “Maragall. Amic”, per Joan Ferraté; “L'himne del arbre fruyter”, cançó, interpretada per la Secció Coral de l'Eco Republicano; “Treball Literari”, per Pere Cavallé Llagostera; “Maragall”, a càrrec de Cèsar Ferrater; “La Capital”, article, llegit per J. Martí Bages; “Lo mal cassador”, poema, llegit per Pere Macaya; “La Patria nueva”, article, recitat per Josep Rosselló; “La Sardana”, poema, llegit per Emili Aleixandre; “Cant espiritual”, poema, per Pere Balagué; i “Joan Maragall”, esbós intel·lectual del poeta, a càrrec d'Artur Masriera. L'Eco Republicano cloué l'acte interpretant “L'himne del arbre fruyter” i “L'Armpordà”. Vegeu també *Foment*, núms. 41 i 43, 17 i 20-II-1912.

⁸ *Las Circunstancias*, 24-VI-1923.

⁹ Segons consta en el volant signat pel secretari de l'entitat, Francesc Culi i Verdguer.

¹⁰ Per a l'evolució de l'entitat, vegeu: Pere ANGUERA, “L'Agrupació Excursionista de Reus. Notes a la seva història”, *Revista del Centre de Lectura*, IV època, núm. 281, abril de 1976, pp. 1829-1833, i Jaume MASSÓ, “Les activitats arqueològica i museística de l'Agrupació Excursionista de Reus, 1915-1925”, *Miscel·lània en homenatge a Salvador Vilaseca i Anguera*, Reus 1985, pp. 11-19.

¹¹ Cèsar FERRATER, “Col·laboració patriòtica”, *Butlletí de la Agrupació Excursionista* (Reus), núm. 4, juliol de 1915, pp. 37-38.

¹² Cèsar FERRATER, “La meua rèplica”, *La Veu del Camp. Setmanari català*, núm.

RETRAT DE C. FERRATER (FRONTAL), DE JOAN REBULL. PROPIETAT DE M. ROSA FERRATER, REUS. FOTO: F. X. CABRERO / IMMR.

177, 4-VI-1916, p.1.

¹³ “Festa regionalista de Tarragona”, *La Veu del Camp*, núm. 18, 4-V-1913.

¹⁴ Les dues úniques col·laboracions de Cèsar Ferrater a *La Veu del Camp. Periòdic nacionalista* són: “Després d'una fita, una altra” i “D'enllà”, núms. 354 i 365, 1-V i 15-X-1920. Aquest darrer article defineix la teoria dels cercles concèntrics de Prat de la Riba en referència a la irradiació catalanitzadora per part de les elits a la base social.

¹⁵ PYR [=CÈSAR FERRATER], “Art. Les flors”, *La Veu del Camp*, núm. 10, 9-III-1913.

¹⁶ PYR [=C. FERRATER], “Art. Una visita an en Joaquim Mir” i “Art. L'exposició Mir”, *La Veu del Camp*, núms. 12 i 13, 23 i 30-III-1913.

¹⁷ PYR [=C. FERRATER], “Art. La pintura”, *La Veu del Camp*, núm. 74, 31-V-1914, pp. 1-2.

¹⁸ PYR [=C. FERRATER], “Llibres. De l'art vell y de l'art nou” [d'Artur Masriera], *La Veu del Camp*, núm. 76, 14-VI-1914, p. 2.

¹⁹ PYR [=C. FERRATER], “Art. Pàtria, cultura, bellesa”, *La Veu del Camp*, núm. 92, 4-X-1914, p. 2.

²⁰ PYR [=C. FERRATER], “Art. El jardí català”, *La Veu del Camp*, núm. 99, 22-XI-1914, p.2.

²¹ PYR [=C. FERRATER], “Art. L'exposició Estivill”, “Art. Exposició Vidi-Verre” [Pere i Ramon Vidiella], “Art. L'exposició Bon a Tarragona”, i “Art. Els retrats escultòrics d'en Rebull”, *La Veu del Camp*, núms. 124 i 125, 16 i 23-V-1915; núm. 131, 4-VI-1916, p. 2; núm. 141, 3-X-1915, i núm. 211, 28-I-1917.

²² C. FERRATER: “Al entorn d'un homenatge”, “De l'homenatge a Gaudí”, i “Art. L'exposició de la Sagrada Família”, *La Veu del Camp*, 25-XII-1914, 24-I-1915 i 29-X-1916.

²³ Fet que, per exemple, es traslluu en la participació de Ferrater en un sopar arran del canvi d'estatge del partit regionalista, el 31-V-1930.

²⁴ Amb data de naixement errònia, vegeu la breu entrada: “FERRATER (Cèsar)”, *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeoamericana*, vol. XXIII, p. 908. L'expressió, a C. FERRATER, “Escolta, Espanya”, *La Veu del Camp*, núm. 142, 10-X-1915.

²⁵ “Constitució de la Joventut Nacionalista”, *La Veu del Camp*, núm.100, 29-XI-1914, p. 2. El primer president de la Junta Directiva fou Josep Sabater, i la resta dels integrants: Ramon Cercós, Josep Sans Ferré, Antoni Cavallés, Lluís Pinyol, Cèsar Ferrater i Enric Aguadé Parés.

²⁶ *La Veu del Camp*, núm. 108, 24-I-1915.

²⁷ Ferrater, com a vicepresident de la Joventut, intervé en un “Acte d'afirmació catalanista”, celebrat el 17 de gener de 1915, juntament amb Josep Banús i Sans (redactor de *La Veu del Camp*), Lluís Massot i J. M. Bassols (Joventut Nacionalista

per Barcelona), Antoni Albalull (president de la Lliga Regionalista de Tarragona) i J. Magrinyà (tinent de batllia i vocal de la Lliga Regionalista local).

²⁸ C. FERRATER, "Salut!", *La Veu del Camp*, núm. 107, 17-1-1915.

²⁹ Vegeu la reproducció íntegra de la sessió a *La Veu del Camp*, núm. 112, 21-II-1915, p.1.

³⁰ C. FERRATER, "De la paraula al fet", *La Veu del Camp*, núm. 154, 1-1-1916.

³¹ Ferrater formà part de la Secció Literària (*La Veu del Camp*, núm. 157, 23-I-1916).

³² C. FERRATER, "La meua rèplica" [...], p.1.

³³ C. FERRATER, "Sant Jordi", *La Veu del Camp*, núm. 171, 23-IV-1916.

³⁴ Ferran de LILLA [=C. FERRATER], "A la premsa nacionalista", *La Veu del Camp*, núm. 184, 23-VII-1916.

³⁵ C. FERRATER, "Als fidels", *La Veu del Camp*, núm. 220, 1-IV-1917.

³⁶ "En Cèsar Ferrater a Tarragona", *La Veu del Camp*, núm. 227, 20-V-1917. De fet, Ferrater participà en l'acte inaugural de l'organització (*La Veu del Camp*, núm. 187, 12-VIII-1916). Ara, hi tractarà sobre les relacions entre Reus i Tarragona, les friccions entre les quals "mai no s'han experimentat entre les classes superiors, que tene noció de lo que són i de lo que valen, i que coneixen els límits llurs". També hi comentà paràgrafs de *La Nacionalitat Catalana*, de Prat de la Riba.

³⁷ C. FERRATER, "iA Poblet!", *La Veu del Camp*, núm. 228, 27-V-1917.

³⁸ *La Veu del Camp*, núm. 228, 27-V-1917, p. 2.

³⁹ C. FERRATER, "Abans de l'Assemblea. Notes volanderes", "Després de l'Assemblea. Notes volanderes", "Notes volanderes. Del ressorgiment nacional", i "Barcelona, 14 d'agost", *La Veu del Camp*, núm. 235, 22-VII; núm. 236, 29-VII; núm. 235, 5-VIII, i núm. 240, 27-VIII-1917.

⁴⁰ C. FERRATER, "L'orientador de la Nova Catalunya", *La Veu del Camp*, núm. 238, 12-VIII-1917, p. 2.

⁴¹ C. FERRATER, "làstica. En R. Casals i Vernis", *Heraldo de Cataluña*, núm. 142, 28-II-1919 [s. p].

⁴² Per a la concepció nacional de la nova etapa de la revista, Xavier Amorós, *Temps estranys. Clarobscur en la llarga postguerra reusenca. Llibre segon, 1951-1960*, Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 2002, p. 364. Ferrater formà part del nou consell de redacció de la *Revista* a partir del gener de 1926. Vegeu Pere ANGUERA, *El Centre de Lectura de Reus. Una institució ciutadana*, Barcelona: Ed. 62, 1977, p.190. Al llarg de 1928, les col·laboracions de Cèsar Ferrater a la *Revista* són onze: "Exposició Agustí Bages", "Exposició Joaquim Mir", "El monument a Fortuny", "Sobre les exposicions de les arts reusenques", "Joan Rebull", "El concurs de projectes del monument a Fortuny", "El nostre Camp i els pintors", "L'exposició de crisantems", "Quin és l'art bo?", "Exposició Antoni Fusté Banús" i "Exposició de fotografies".

⁴³ "Llibres" [sobre novetats bibliogràfiques de la Junta de Museus i de pintors i historiadors de l'art], *Revista del Centre de Lectura*, núm. 92, novembre de 1923, p. 282. "Silenci", "Exposició Anton Ferré en el nostre casal", "Exposició de pintures Guillem Bergnes", i "L'exposició de Martí Torrents" [amb el pseudònim PyR], *Revista del Centre de Lectura*, 1-XII-1924, p. 256; 1-IV, p. 83; 1-V, p. 107, i 15-XI-1924, p. 243. "L'esperit?", "Exposició de reproduccions d'aiguaforts i dibuixos a la ploma de Marian Fortuny", "Salvador M[aj]torell, escultor", "Cal despertar!.."; "La XII exposició de l'Agrupació d'Aquarel·listes de Catalunya", "De cara a l'enclusa", "Exposició Adolfo Fragnoli", "La col·lecció d'art modern del 'Centre de Lectura'", *Revista del Centre de Lectura*, 1-II, p. 32; 15-II, p. 45; 1-V, p. 103; 1-VI, p. 124; 15-VI, p. 139; 15-XI-1925, p. 257; 15-I-1926, pp. 22-23, i 1-1929, pp. 32-33.

⁴⁴ C. FERRATER, "l'esperit?", *Revista del Centre de Lectura*, núm. 121, 1-II-1925, p. 32.

⁴⁵ *Revista del Centre de Lectura*, núm. 149-150, 1 i 15-IV-1926, p. 141.

⁴⁶ C. FERRATER, "El nostre Camp i els pintors", *Revista del Centre de Lectura*, núm. 187, novembre de 1928, p. 322.

⁴⁷ C. FERRATER, "D'art. Quin és l'art bo?", *Revista del Centre de Lectura*, núm. 188, desembre de 1928, pp. 346-347.

⁴⁸ *Heraldo de Reus*, núms. 74 i 79, 10-I i 21-II-1931, p. 1.

⁴⁹ Actes de la *Directiva 1929-1933*, p. 373. El nomenament de Ferrater comptà amb 20 vots, el secretari fou Pere Estrada i Ferrer, amb 20 partidaris, i el vocal Tomàs Bergadà, també amb 20 vots. En la lletra adreçada al president de l'entitat, Ferrater explicava la negativa a pertànyer a la Secció elegida (23-VI-1933), "[...] perquè no podria exercir el càrrec amb l'assiduitat i el treball que jo entenc cal aportar al nostre Centre [...]".

⁵⁰ C. FERRATER, "Temes locals. Per i per a Reus", *Estudis. Revista de l'Associació Cultural* (Reus), any I, núm. 11, novembre de 1934, p. 166.

⁵¹ C. FERRATER, "L'art a Reus. Una mica de balanç", *Reus*, núm. 276, 29-VI-1929, p.3.

⁵² C. FERRATER, "Reus i els seus artistes. Josep Tapiró Baró", *Diario de Reus*, 29-VI-1930.

⁵³ Aquesta exposició va comptar amb la col·laboració, a més de Cèsar Ferrater, d'Antoni Fusté, Ceferí Olivé, Pere Calderó, Antoni Aguadé, Pau Sabaté, Ricard Estivill, Joan Rovirosa, J. Ferré Ravascall, Tomàs Bergadà i Anton Rosic. Els escultors eren A. Aguadé, Pere Vidiella, Modest Gené, Joan Rebull i Ramir Rocamora. *Diari de Reus*, núm. 155, 7-VII-1936, p. 34.

⁵⁴ L'homenatge també era dedicat a Francesc Bartrina, Josep Llovera i Eugeni Mata Miarons, a càrrec d'Antoni Correig, Pere Vidiella i Jaume Cardoner. "Nobleza obliga", *Diario Español*, núm. 2572, 15-XII-1946, p. 4. He reproduït el text íntegre de la dissertació a "Una conferència de Cèsar Ferrater sobre Baldomer Galofre [13-XII-1946]", *Informatiu Museus. Revista de recerca i divulgació cultural dels Museus de Reus*, tercera època, núm. 22, abril de 2003, pp. 11-15.

⁵⁵ Pere ANGUERA, Albert ARNAVAT i Xavier AMORÓS, *Història gràfica del Reus contemporani. 1939-1979*, Reus: Ajuntament, 1987, p.174.

⁵⁶ El requeriment provenia del "Jefe Local del Movimiento y Alcalde", P. Miralles (23-IV-1948). L'objectiu de la col·laboració a l'esmentada revista en projecte de la batllia era perquè fos [...] "exponente y proyección al exterior de la vitalidad artística, económica y cultural de la Ciudad. A tal efecto, le ruego se sirva remitirme un artículo de unas dos cuartillas de extensión, escrito a una sola cara y a doble espacio, expositivo de alguna tradición relativa a la Fiesta Mayor reusense [...]".

⁵⁷ La resta de la Comissió era formada per Enric Aguadé (president), Ramon Barrera, Francesc Lladó, Asumpta Rodon, Lluçia Saràbia, Eulogi Bordsa, Josep M. Castellà, Pere Guirao i Tomàs Aulés (vocals). Els premis ordinaris eren per a la millor composició inscrita als apartats "Amor, Patria i Fe". Els premis extraordinaris eren per als millors treballs presentats als apartats: versos de tema lliure, "Oda al Campo de Tarragona", millor monografia de caràcter local, "Triptico tarraconense: el mar - el cielo - el campo", "Desarrollo histórico del cooperativismo agrícola de la provincia", millor treball en prosa de tema lliure, millor treball en prosa sobre un tema balmesià i, premiat per diverses associacions de la ciutat, millor composició poètica de tema lliure.

⁵⁸ *Asociación Excursionista de Reus. Circular para los socios*, núm. 4 [maig de 1949], p. 14.

⁵⁹ Volant d'agraïment del president de l'AER, Francesc Pàmies Mateu (20-IV-1949). En aquest acte, Jaume Llauredó llegí esbossos biogràfics dels excursionistes precursors i, a més, en recità composicions: "La vila de Benasc" (Cels Gomis), "El Priorat" (Aulèstia i Pijoan), "Excursió a Salou" (Pau Font de Rubinat), "La vall del Glorieta" (P. Pagès i Rueda) i "L'avenc de la Miloquera" (Joan Ferrater).

⁶⁰ Vegeu-ne la transcripció íntegra, anotada per J. Massó, en aquest mateix exemplar. La resta de les sessions foren: 9-II: "El Urbanismo y la vivienda en Reus" (Josep M. Guix Sugrañes); 16-II: "El espíritu de Reus" (Pere Guirao Gabriel); 23-II: *Demografía reusense* (Lluís Grau Barberà); 2-III: "La economía de nuestro Campo" (Rafael Mestres Llevat); 9-III: "La puericultura en Reus y su comarca" (Alexandre Frias Roig); 16-III: "Desde las «teieras» a los tubos fluorescentes" (Ramon Botet Pallarès); 23-III: "Importancia de la vacunación antituberculosa y su aplicación en Reus" (Jaume Sabater Vallès); 30-III: "Problemas culturales de Reus" (Àngel Duran Miravalles); 6-IV: "Cultura física de la infancia" (Joan Domènech Mas); 13-IV: "Orientación y selección profesional" (Andreu Pujol Fort); 20-IV: "Reus, centro comarcal" (Joan Pi Gomis); 27-IV: "Reus, industrial" (Xavier Pellicer Totosaus); 11-V: "Conveniencia de establecer en Reus unos almacenes generales de depósito" (Domènec Freixa Batlle); 18-V: "Folklore arquitectónico de la comarca" (Francesc de P. Adell Ferré); 25-V: "Vitalidad reusense a través de las épocas" (Josep Simó Bofarull) i 1-VI: "Aguas de Reus" (Enric Aguadé Parés).

⁶¹ En l'escaiença del centenari del naixement de l'arquitecte reusenc (1952), Ferrater participà en el V Certamen Literari del Centro de Lectura amb el treball "Gaudi, decorador naturalista".

⁶² Vegeu la carta del director Salvador Sedó a Cèsar Ferrater (12-VIII-1954).

⁶³ A més de Cèsar Ferrater, els participants foren: la vídua de Pere Español, J. Buch, J. Batlle, Joaquim Alavedra i Miquel Porter (Barcelona), Romà Canivell (Esplugues de Llobregat), Edicions de l'Abadia de Montserrat, Ricard Vives (Vilanova i la Geltrú), Pere Tarrida (Igalada), Pare Franciscà Lluís de Reus (Igalada), Joan Baptista Perich (Terrassa), Confraria de la Verge de Montserrat, Enric Prats, Joan Bertran, Joan Montalà, Joan Vaqué, Salvador Salvadó, Ramon Auqué, Jaume Vilarnau, Joan Ribes, Pere Pagès, Josep Arandes, Josefina Penas, Montserrat Bruix, Biblioteca del Centre de Lectura, Secció Excursionista del Centre de Lectura, Dolors Pujol, Francesca Mur, Joan Besora, Josep Prieto, Josepa Vallverdú, Gerard Ricart, Joaquim Via, Josep M. Gomis, Artemi Juncosa i Jaume Aguadé (Reus).

⁶⁴ "Necrològica", *Reus. Semanario de la ciudad*, núm. 691, 10-VII-1965, p. 9.

UNA CONFERÈNCIA DE CÈSAR FERRATER SOBRE EL MUSEU DE REUS (1949)

JAUME MASSÓ CARBALLIDO
Director del MASV

RETRAT DE C. FERRATER (PERFIL), DE JOAN REBULL. PROPIETAT DE M. ROSA FERRATER, REUS. FOTO: F. X. CABRERO / IMMR.

El text de la conferència que tot seguit transcriuré i anotaré fou llegit pel seu autor, Cèsar Ferrater i Pons (1891-1965), a la Sala d'actes del Centre de Lectura de Reus, el 4 de maig de 1949. Formava part de les terceres "Converses sobre temes d'interès local i comarcal", organitzades per l'entitat arran de la represa les seves activitats públiques després de la Guerra Civil.¹ L'original –manuscrit en català– es conserva en poder de la filla de l'autor, la senyora Maria Rosa Ferrater i Thomàs, a qui agraeixo les facilitats atorgades per a la consulta i publicació del text.² Tot i que en algun cas he canviat algun mot o expressió incorrectes –com "vàries", "de que", etc.–, he procurat fer-hi les mínimes correccions ortogràfiques. He mantingut els mots subratllats i he reproduït entre claudàtors algunes frases o paraules ratllades que he considerat més interessants per comprendre el procés de redacció. Com es pot veure llegint el text, la conferència va ser complementada amb projeccions de diapositives.

Conversa "El Museu Municipal de Reus" / Sres. i Sros.: / Aquesta conversa hauria de donar-la una persona de més mereixements que jo. Crec que tots vosaltres endevinareu a qui al·ludeixo, ja que la vida del Museu de Reus va lligada tan íntimament al seu nom, que ningú pot al·legar ignorància sobre aquest particular. Per prec directe d'aquesta personalitat, jo em trobo ací, i no per altre motiu. Els lligams d'amistat i, ¿per què no dir-ho?, el treball conjunt en les tasques del propi Museu s'han fet valer per tal de vèncer els meus escrúpols, ja que se m'ha dit també que puc comptar amb la vostra benevolença. Si no estés segur de trobar-la –i la vostra gentilesa n'és una penyor–, jo no hauria vingut a ocupar aquest lloc, que considero d'honor excessiu per a mi. / Per altra banda, el meu amor al Museu de Reus m'hi obliga puix ja de molt abans de la seva creació, el presentia i el somniava, i com per preparar-ne l'eclosió, recordo que vaig publicar a la Revista del Centre de Lectura un suggeriment en pro de la formació d'un arxiu iconogràfic de Reus, una mena de catàleg fotogràfic de coses, imatges, ferros, etc, etc de possible desaparició o de curiositat o d'història, ço que encara no s'ha fet i que el Museu va portant indirectament a cap, en la formació del seu catàleg, com podrien veure en una visita aquest vespre. / Dit això i confiant-me doncs a la vostra benevolença, crec que podem entrar en matèria. / Aquesta matèria serà com una mena d'història de la breu vida del nostre

Museu i una visita ràpida al mateix [Museu], exercint jo, per una estona, el paper de cicerone; un cicerone com solen ésser gairebé tots els cicerones del món, mica més, mica menys. / No penso fer cap disquisició erudita (que podria pendre's com a pedanteria) ni us vull aclaparar amb dades i documentació enfarragosa, ja que sols pretenc, com si diguéssim, cridar-vos l'atenció sobre algunes de les moltes coses que estotja el Museu Municipal de Reus. / [Ratllat: Dit això i confiant doncs en la vostra atenció i gentilesa, crec que podem entrar en matèria] / Antecedents. El 28 de set[em]bre de 1921, el notari d'aquesta ciutat D. Pere Rull i Trilla llegava a l'Excm. Ajuntament de Reus la casa situada al carrer de Sant Joan, nº 27, amb son jardí, per tal de destinar aquella finca a Museu, que ell mateix batejà Prim-Rull. / Aquesta denominació, al llarg del temps, ha suggerit diverses interrogacions. El que sembla més versemblant és el següent: el centenari del general Prim, una de les figures més brillants i populars d'entre els fills il·lustres de Reus, s'esqueia per aquell temps.³ El donant abrigava tal vegada la il·lusió de veure perpetuat el seu nom (al capdavant una vanitat molt humana i que la ciutat no hi perdria res que tingué imitadors) i aquestes dues idees probablement varen aconsellar la denominació esmentada, ja que nomenant el Museu Prim-Rull podien mantenir-se les pedres que ostentaren les inicials del seu propietari, P. R. / De vell antuvi, l'Ajuntament no sabia què fer-ne; tan llunyana o remota era ací la creació d'un Museu. De totes maneres, i per tal d'aprofitar la deixa, en temps del govern del general Primo de Rivera s'utilitzà l'edifici per tal d'instal·lar-hi una biblioteca pública. / Malgrat la bona voluntat que això representava, la biblioteca no interessà al públic per raons que no cal escatir, donant la impressió que sols s'havia organitzat per a justificar la possessió del llegat. / En realitat, fins l'any 1933 no es posà la primera pedra, pot dir-se, del Museu Municipal de Reus. I en aquests quinze anys hem fet el Museu, l'hem perdut i l'hem reconstruït i, ara, el tenim esperant la mà animosa de qui pugui fer-ho, per tal [ratllat: que pugui expansionar-se, millorar-se] de millorar-lo, en el seu continent i en el seu contingut. Un i altre són necessaris, però el més urgent, avui, és millorar el seu continent, com veureu en el curs d'aquesta modesta conversa. / [Ratllat: Passat, present i pervindre del Museu Municipal de Reus.] / Fundació. El 23 de març de 1933, s'aprojava un dictamen en l'Ajuntament de la ciutat que encarregava al Sr. Pere Rius dels "treballs preliminars d'acoplament de materials d'interès artístic i històric de la ciutat".⁴ / I, l'11 d'agost del mateix any, fou instituïda la Junta Constitucional del Museu, que segons acta, quedà formada així: / President: el senyor alcalde / Vicepresident I: el senyor president de Cultura / Vicepresident II: el delegat de la Junta de Museus de Barcelona / Vocals: el president o delegat del Centre de Lectura / El president o delegat de la Cultura de la Dona / El director de l'Escola del Treball / Un senyor regidor de la Comissió de Cultura / Dr. D. Salvador Vilaseca / D. Cèsar Ferrater / D. Josep Simó Bofarull / D. Pau Font de Rubinat / Secretari: el conservador Sr. Rius. / (He donat els noms en el mateix ordre que consta en

l'acta constitucional.) / Aquesta Junta creà el Patronat de Museus de la ciutat, organitzà el Museu i aquest obrí ses portes al públic. La premsa tota saludà la creació del Museu i tothom ja s'adonà de seguida que, contra les primeres impressions, el local resultava esquitif per l'embranchada que demostrava. / El perill de fer un magatzem d'antigalles en lloc d'una instal·lació de Museu, s'ha anat sortejant com s'ha pogut; però una visita al Museu i una ullada a tot ço que està exposat i a ço que no està exposat, demostra que el perill ha esdevingut un problema important i inajornable. / Primera època. La primera època del Museu Municipal de Reus comprèn des la fundació esmentada fins a la Revolució. / En aquesta època, en el Museu s'hi instal·laren, en la planta baixa, pedres i materials d'excavacions ibèriques i romanes. Per aquells temps, un gran amic nostre, de Reus i de les coses de l'esperit, l'Abdó Barceló, de Capçanes, assassinat per la brutalitat revolucionària del 36, ens cedí el fons magnífic, que encara es enorgulleix, de l'estació ibèrica de la Serra de l'Espasa i el Sr. Carreres Valls, les troballes romanes del mas de Valls. L'aportació [d'Abdó] Barceló fou completada després de la guerra pel seu germà D. Josep Barceló Ciurana. / No faré un catàleg, perquè fóra molt pesada l'enumeració de totes les coses que teníem o tenim en el Museu, però cal detenir-se un moment per tal de recordar els bons amics del Museu als quals devem reconeixement pregon. / Per tal de fer créixer l'afició als estudis d'investigació del passat, i també per tal d'ambientar-lo, pintarem un gràfic en la planta baixa, el qual explicava el tall geològic de nostra comarca. / En el primer pis hi instal·larem els records del general Prim i de les milícies reusenques en la guerra carlista i, ço que era el gra fort de la casa, la Sala Brocà, amb el cèlebre retaule de Betlem, dit de la Nativitat. / En el tercer pis hi instal·larem records locals, la iconografia de la Santíssima Verge de Misericòrdia i una exposició d'arts i oficis de l'antigor, telers, rusques [?], etc. etc., avalorant i presidint el Museu, l'arxiu històric de la ciutat, que, com sabreu, té una importància local imponderable. / La Revolució. / La Revolució destituí la Junta i encarregà la custòdia del Museu a un comissari. Sort que aquest càrrec recaigué en la persona del conservador Sr. Rius, el qual, junt amb els altres servidors del Museu, portaren a cap una feina honesta i modèlica, salvant infinitat de coses de la voracitat iconoclasta i de l'incendi. Crec un deure retre aquesta gratitud i aquest testimoni als qui, sovint, amb abnegació i perills, s'afanyaren a recollir talles, teles i objectes de més o menys valor, però tot d'interès altíssim per a la història de Reus. / La Revolució cometé, entre altres, l'equivocació d'incautar-se [sic] d'un casal que precisament son propietari es disposava a llogar-lo a la ciutat i allí traslladà el material del Museu. La guerra d'alliberació anava avançant i, en un atac aeri, el casal incautat va quedar enderrocat i en aquesta catàstrofe es perderen moltes coses de la primitiva col·lecció del Museu. / A corre-cuita, els materials foren encaixats i sostrets als perills del Reus industrial. Es traslladaren al veí poble de Vilaplana i d'allí se'ls emportaren els rojos en retirada cap a la frontera francesa a finals de la guerra. L'arxiu l'enviaren a Poblet, a on fou rescatat. / En els moments de l'alliberació de la nostra terra, tenint notícies l'alcaldia de Reus, regentada pel bon amic Sr. Enric Aguadé, que podien trobar-se els materials retirats de Vilaplana, prop de la frontera, aquest home dinàmic i patriota cercà el contacte del Dr. Vilaseca i ambdós, junt amb l'enginyer municipal, malgrat les incomoditats d'aquells moments i àdhuc els riscos del viatge, s'afanyaren a llençar-se a la recerca de les caixes del nostre Museu, i ara ací i adés allà, ben [a] prop de la frontera francesa, a Bescanó i a Darnius, aconseguiren localitzar i emportar-se totes les caixes, que eren el tresor de Reus, sense passar per les traves del servei oficial. / Una de les primeres coses que reivindicaren foren el fitxer, que tants serveis havia de prestar després, en la tasca de reintegració a llurs propietaris de les peces [ratllat: confiscades] sostretes. / La perfecta organització del Museu merescué la decisió del Servei Nacional de Recuperació Artística de veure's delegat en un dels membres de la nostra Junta, el Sr. Françoi.⁵ Aquest company fou, doncs, nomenat delegat del Servei de Recuperació Nacional, com a comissari de la província de Tarragona. / Reinauguració. Amb ço que fou recuperat, en arribar a Reus s'organitzà una gran exposició pública en els locals de l'Escola del

Treball, que foren convertits, uns dies, en arca grandiosa contenint tresors, insospitats pel gran públic del nostre poble. Tothom s'adonà de la importància excepcional que tenia aquella mostra d'art i d'arqueologia. La finalitat d'aquella exposició fou que hi hagués constància de tot el que s'havia recuperat i per tal que els propietaris lesionats que poguessin justificar el caràcter de tals podien reivindicar [sic] llurs joies. I així començà una tasca de comprovació i devolució d'objectes, qual treball feu, amb tot interès i abnegació, la Junta de Museus.⁶ / Aprofitarem aquell moment per tal de retre un homenatge a Fortuny, amb motiu del seu centenari, i lograrem reunir a Reus un gra nombre de pintures del gran mestre, com probablement no es reunirà mai més ací. S'hi catalogaren 71 obres. / En parlar de Fortuny, del nostre gran pintor, no puc per menys de parlar del seu fill, el gran escenògraf Fortuny Madrazo, gràcies al qual tenim quasi tot el que pot mostrar el Museu de Reus de l'inoblidable mestre. I cal parlar-ne perquè dóna la trista coincidència de la seva mort, esdevinguda ahir segons ens ha contat la premsa d'aquest matí. Siguin per a la seva memòria el reconeixement de la ciutat que bressolà al seu pare i l'oració del cristià. ¡Que Déu l'hagi perdonat! ⁷ / Closes aquelles exposicions, vingué el treball de reivindicació de joies artístiques i arqueològiques, essent una infinitat els expedients i declaracions privades que s'atorgaren. Els expedients i rebuts firmats s'acosten al centenar. / El tresor de la prioral de Sant Pere fou un dels que proporcionaren un goig més legítim a la ciutat, en veure'l reintegrat a la casa per la qual tantes almoines, tantes il·lusions, al llarg dels anys i dels segles, havia costat. / El servei nacional de Recuperació descansà, doncs, en el Museu Municipal de Reus, i delegà en el mateix [Museu] tota la feina i amb ella tota la confiança que mereixia, de ço que la ciutat pot sentir-se'n satisfeta. / Durant la feina de recuperació s'emprengué la tasca de reinstal·lar el Museu i no cal dir com s'ha hagut d'aguditzar l'enginyer per tal d'encabir tant de material en tan breu espai i en un local tan poc adient. Pot ben dir-se que no tenim res ben instal·lat i us puc assegurar que amb el material que tenim exposat (n'hi ha també que no podem exposar) podríem equipar un museu varies [sic; ratllat: deu] vegades més espaiós del que tenim. / Fent, doncs, tots els equilibris imaginables, reinstal·larem el Museu en la forma i ordre en què ho està en l'actualitat. I dic equilibris imaginables perquè és ben cert que al Museu de Reus hi han més coses exposades de les que permet l'espai de què podem disposar. / Disposició general del Museu. Ara, si voleu, podeu seguir-me breument, per tal de veure el que de més rellevant tenim a la consideració pública.⁸ / En la planta baixa, tota dedicada a pedres, hi tenim les troballes ibèriques del Castellet de Banyoles (Tivissa), de la Serra de l'Espasa (Capçanes) ja anomenada, i altres, amb una maqueta del poblat ibèric de Castellvell. Hi tenim també les troballes romanes, àmfors, esteles funeràries, enterraments (d'infants i d'adults, de pobres i de rics) i unes escultures magnífiques en marbre, incompletes, probablement de Bacus, una trobada a Riudoms i cedida pels Srs. Llecha i l'altra trobada a la Selva i cedida pel Sr. Rodon. / Millor que una descripció literària d'aquests objectes, crec que serà la projecció a la pantalla d'aquests materials, tal com anem a veure: projeccions – art ibèric, romà, torsos. / Tenim una bona col·lecció de pedres de la història reusenca, fonts monumentals, creus de terme, esteles funeràries, pedres gòtiques –probablement del castell del camarer–, heràldica, primeres pedres del canal de Salou i de la caserna de cavalleria, gàrgoles del vell palau municipal, etc., com veurem ara. / Projecció d'aquestes coses. / En el primer pis hi tenim unes gran col·leccions de ceràmica blava i de reflexos metàl·lics fabricada a Reus i degudament documentada. El registre de terrissers dels segles xvi i xvii ens dóna un total de 150, ço que prova la importància que a Reus tingué aquesta indústria. I cal remarcar que a part de particularitats [ratllat: originals] que ofereix aquesta ceràmica, hi ha la del servei municipal, amb l'escut de Reus, el campanar, etc. / Ací en veureu algunes peces. / Projecció de ceràmica. / Com a complement d'aquest aspecte, s'hi vingué a afegir la descoberta d'altres peces de terra cuita de fabricació local, en l'excavació del pou de la travesia del carrer de l'Hospital, amb objectes, xiulets, palmatòries, sants, caps d'àngels i figures decoratives fabricades

per Pere Francis en el segle XVI, que veureu a continuació. / Projecció de les figures i objectes del forn de Pere Francis.⁹ / També en el mateix pis s'hi exhibeixen una col·lecció de talles policromades dels segles XVII i XVIII i dos retaules pintats del reusenc Jaume Sagarra. Un [és] el retaule de la Nativitat i [l']altre un [de] sant Miquel. El de la Nativitat ja sabreu que és aquell que serví per a emmarcar la Verge dels Set Goigs, que després fou la Verge de Misericòrdia, la patrona de Reus, per haver afirmat la pastoreta Isabel Besora que la Senyora que se li havia aparegut més enllà del barranc de l'Escorial s'assemblava a aquella imatge. / Ací veureu els retaules susdits. / Projecció (retaules i algunes talles). / Una altra cosa que hostatjà el primer pis del Museu és la Sala Fortuny. En aquesta sala, modesta pel que voldríem, però important per ésser tot autèntic, el nostre gran pintor del vuitcents hi és present com a home i com a artista. Com a home, en una sèrie de coses d'ús personal, algunes cartes autògrafes i sobretot en una instància del seu avi a la Diputació de Barcelona demanant ajut per al seu nét, per tal de poder seguir els estudis de l'art, petició, per cert, que fou denegada... I, com artista, uns aiguaforts (primera prova), dibuixos al llapis i al carbó, aquarel·les, olis, tot importantíssim. / Ací veureu algunes d'aquestes obres, la projecció de les quals bastarà per a què us feu càrrec del que tenim a Reus. / Projecció fortunyaniana. / Com haureu vist, en arqueologia i en peces d'art tenim un veritable tresor, tresor que caldria instal·lar adequadament amb les seves condicions d'espai i de llum per tal d'atorgar al material tota la dignitat i tot l'honor que es mereix. [Ratllet: Puc afirmar que solament amb el material exposat podríem ja, avui, omplir un museu de triple capacitat de la que podem disposar.] / El segon pis. En el segon pis s'hi hostatgen coses tan valuoses, per no dir més, que en les plantes descrites. / En primer lloc cal parlar de l'arxiu, on hi ha com a peces cabdals la "carta de població" de Reus del 1183, el primer document o un dels documents més antics que parlen de la nostra ciutat. Una munió de pergamins reials o pontificis de fundacions de germandats, confraries, gremis, etc. etc., i els valuosos volums "El Llibre de la Cadena", recopilació d'ordinacions i preceptes dictats pels prohoms de la ciutat, veritable codi municipal on el curiós s'agermana amb el notable de les disposicions, les quals honoren verament als nostres avantpassats. També hi ha el cèlebre missal gòtic, miniat, policromat, veritable joia artística i arqueològica i altres i altres documents, relligalls d'actes municipals des del segle XV al segle XVIII, manuals notariaus des de 1290, etc. etc. / Projeccions de: a) la carta de població / b) de la portada del Llibre de la Cadena / c) del missal gòtic / d) del Llibre Verd. / En el mateix pis i en una altra sala hi tenim unes quantes mostres de l'art reusenc personalitzat en els pintors Galofre, Llovera i Hortensí Güell, uns records personals de D. Joan Prim en dues vitrines i uns altres records del genial Gaudí. Tot això ha d'ésser ampliat, i avui que l'art local ja té cara i ulls, volem anar a la formació d'una col·lecció que el pugui historiar. / En altra sala hi tenim una iconografia bastant extensa de la Santíssima Verge de Misericòrdia, pallarofes reusenques, utensilis de l'antic consell¹⁰ municipal, records de les milícies de Reus de la guerra carlista, bombes d'en Zurbano, armes mores entregades pel general Prim a la ciutat i pintures entre les quals cal esmentar particularment unes grans teles de fra Juncosa, que presentarem a la pantalla. / Projecció dels dos quadres de fra Juncosa. / Tot això, a grans pinzellades, és el que hi ha exposat a les diverses sales del museu; ara cal afegir que el cos de l'escala està també habilitat i atapeït de pintures antigues i modernes, documents històrics, records curiosos i el patró dels argenters, gremi del qual tenim un historial¹¹ completíssim que, segons parer de l'actual director de Belles Arts d'Espanya, senyor marquès de Lozoya, ella sola valdria el sosteniment i la creació del Museu, puix en ell hi ha, a més dels noms dels argenters dels segles XVIII i XIX, les marques dels agremiats, de manera que per aquest índex podem identificar peces treballades a Reus en la millor època dels platers de la ciutat. / I, encara, a fora, en el jardí, hi tenim sepultures romanes, de pedres i de teules, làpides romanes, escultures decoratives del XIX, bombes d'aviació de la nostra guerra d'alliberació, etc. / A part de tot ço que va ressenyat, guardem emmagatzemats altres

materials que hauran d'esperar que hom disposi de lloc suficient per a exposar-lo a la consideració del visitant i de l'estudiós. / Com s'ha fet tot això? Aquest acoblament de material històric, arqueològic i artístic s'ha fet com un miracle. / Bé és cert que hi ha un fons importantíssim, històric, que ha aportat el consell municipal. L'arxiu de la ciutat, mal instal·lat abans, en les golfes de l'Ajuntament, avui llueix en el Museu, ordenat i endreçat com cal. / Pedres i làpides que jeien en els magatzems municipals, degut a la cura que oportunament en tingué l'antic arquitecte municipal D. Pere Caselles, s'han pogut valoritzar en el Museu i les pot contemplar el visitant. / Les dues grans teles de fra Juncosa, amb els patrons de la ciutat i els retrats dels quatre primers reis de la casa de Borbó, Felip V, Lluís I, Ferran VI i Carles III, també procedeixen del palau municipal. / Però hi ha altres coses al Museu que [ratllet: no sabem nosaltres mateixos com han arribat] si el Museu no hagués existit no solament no hi foren sinó que s'haurien perdut irremissiblement. Us vull citar un exemple: Hi ha un gran fragment d'una creu de terme que va ésser trobada, no fa gaire, en desmuntar una paret. Aquest fragment escultòric formava part del material de fàbrica de l'esmentada paret i avui té el seu pedestal i ja quasi [ratllet: sabem la seva història] podríem localitzar l'emplaçament que tingué mentre no fou abatuda. / Ningú no sabrà que a Reus s'hagués fabricat ceràmica de reflexos metàl·lics, ja que els manuals sols parlen de Paterna i de Manises, i ara tenim documentació i peces de fabricació local, tan bella i tan important com la d'aquells famosos centres. / I una modalitat dels terrissers reusencs és la col·lecció d'objectes del taller de Pere Francí que hem pogut veure, copsant-ne la importància. / I, tal vegada, ara us preguntareu: i doncs, com viu el Museu de Reus? I us he de contestar: precàriament. / Precàriament, perquè el nostre Museu no té patrimoni. Té, solament, la consignació de l'Exm. Ajuntament, que en els anys 1943 i 1944 fou de 500 pts. l'any. El 1945 fou de 1000 pts.; el 1946 fou de 3000 pts.; el 1947 i 1948 fou de 4000 pts. i aquest any s'eleva a 5000 pts. / L'Ajuntament paga, a part, un conserge i un porter i els serveis d'aigua i llum. / Us puc ben dir que si no hagués estat pel servei de recuperació, pel qual s'invitava a tots els qui rescataven alguna cosa a fer un donatiu per al Museu (sempre inferior al que per ministeri de la Lleï podein exigir), no s'hauria pogut sostenir la mínima dignitat del Museu que hem pogut mantenir.¹² / En tots els anys que porta de vida el Museu, sols hem tingut un llegat. Una Sra., la Sra. de Fumañà, llegà al Museu en testament la quantitat de 1000 pts. I Quants morts no hi ha hagut a Reus que haurien pogut llegar-li alguna cosa per memòria llur! / Per altra banda, la Diputació no ha pensat en nosaltres, [ratllet: fins ara] i això que el seu pressupost de Cultura és ben important! / I l'Estat, al qual hem acudit per tal d'obtenir una subvenció [per] a les obres d'ampliació que us he indicat, sols ens ha contestat que tenia cobert el capítol corresponent, igual com a aquelles cases comercials que tenen un lleteret que diu "Agotado el presupuesto de propaganda". / En fi, sembla demostrat a bastament que el Museu Municipal de Reus necessita quelcom més, tant per a les seves necessitats actuals com per a la seva exposició. No cal oblidar que no podem fer el catàleg perquè ens manca qui pugui dedicar-s'hi; i qui pugui dedicar-s'hi ha de tenir una remuneració adequada, ja que aquest treball ha de representar moltes hores, a part de la preparació convenient. I com deia en una comèdia D. Jacinto Benavente, parlant de l'amor, "... es que el amor también quiere sentarse a la mesa." / Abans de resumir tota aquesta conversa, crec que no puc deixar de parlar de quelcom que ja ha pres, precisament des d'aquest mateix lloc, caràcter públic. Em refereixo ara, concretament, a la col·lecció notabilíssima, d'un to ja internacional, del Dr. Vilaseca. La col·lecció del Dr. Vilaseca és exclusivament de prehistòria, la que moltes coses que no tenen aquest caràcter les ha donades al Museu Municipal, al qual professa un amor extraordinari. / Aquesta col·lecció és el producte d'un esforç constant, al llarg de tota una vida plena d'eficiència i de llargues hores d'estudis i d'investigació. També podem pensar en el cost directe i indirecte. Directe, vull dir, el cost dels desplaçaments, carruatges, fotografies, propines, etc., i indirecte, les hores perdudes, és a dir, esmerçades en aquest estudi i investigació, que si les capitalitzéssim, representen, en una

figura com el Dr. Vilaseca, de gran reputació [ratllat: mèdica] professional, un [ratllat: enorme] bonic capital. / Ara bé, jo no prejudic el resultat de les meves paraules, però em sentiria molt satisfet si, com a resultat d'elles poguéssim tenir la seguretat que aquesta col·lecció magnífica anirà a parar al Museu Municipal de Reus. Jo crec que, [ratllat: com ja he dit], si poguéssim oferir al Dr. Vilaseca un lloc adequat en el Museu, per tal d'instal·lar-hi aquesta col·lecció, jo crec, repeteixo, que, almenys amb caràcter de dipòsit, el Museu Municipal de Reus podria mostrar, orgullós, aquesta col·lecció, la qual fóra, a no dubtar, un motiu, un esquet turístic de la nostra ciutat. / **Resum.** Si tot ço que deixo exposat dona una idea de la importància del Museu Municipal de Reus en son present i en son immediat futur, em sembla que queda sobradament demostrat que cal obtenir el que ens manca per tal d'arribar en aquesta fita. Si en tantes coses Reus ha excel·lit, ¿per què no fer-lo excel·lir també en aquesta empresa d'espiritualitat i de civilitat? / No demanem més que poder instal·lar el material que tenim i el que tindriem d'una manera digna i seriosa. Volem lloc suficient i amb la presentació necessària. Volem mitjans per tal d'acudir, en el moment oportú, a la subhasta, a la necessitat, al que sigui, moltes vegades amb la sigil·lositat més extremada, per tal de poder adquirir ço que, essent interessant, es presenti ocasionalment, per anar millorant, any darrere any, el patrimoni artísticoarqueològic de la ciutat. / El nostre Museu pot ésser un dels més interessants d'Espanya i em limito en aquest espai geogràfic per tal que no se'm pugui acusar d'hiperbòlic o de fantasiós. / Amb mitjans suficients, tindriem la cambra fotogràfica, el taller de reconstrucció, la cambra de treball de ploma, etc. etc., ja que tal com ens veiem obligats a treballar en l'actualitat, malgrat tots els equilibris, malgrat tota la voluntat, no podem assolir els resultats desitjats i perfectament possibles. Ja diu el refranyer català que / "per a fer bé les feines / cal tenir bones eines." / I les eines, en aquest cas, són ben manifestes, ja que per a tenir fotografies, posem per cas, dels dos quadres que heu vist de fra Juncosa, a més d'haver de mobilitzar tot el personal i de portar les obres d'ací per allà, el resultat és tan migrat que caldrà repetir-lo quan tinguem la garantia més plena de son resultat. / Un Museu, com tots sabeu, no és precisament una exposició perenne d'objectes, obres o documents més o menys curiosos. Això és la part d'un Museu que es refereix a l'obra ja realitzada. Un Museu ha de viure, i la vida del Museu és la continuada recerca, renovació i creixença. / És l'aportació continuada de dades, precisant dia per dia el valor, la història, la documentació de sos materials; és la reconstrucció, a base dels fragments que arriben a les seves mans, d'un vas, d'un retaule, del que sigui, és a dir, en el fons, que un Museu és estudi, treball, recerca i vigilància d'exposicions, de subhastes, d'excavacions, etc. I per tal de fer front a les necessitats, àdhuc d'adquisició de documents històrics, d'obres d'art o d'arqueologia, el Museu necessita fons patrimonial fàcilment manejable, del qual poder-ne disposar en el moment oportú, de vegades misteriosament, per tal d'evitar l'especulació d'un marxant o d'un col·leccionista, econòmicament poderosos. / [Ratllat: Per tot quant queda exposat, em sembla poder establir, en el nostre cas, les següents: Conclusions] / Anem al final de la conversa i per tal de preparar-ne les conclusions, permeteu-me que digui quelcom referent al local. / El local que tenim no és, precisament, un ideal, ni molt menys. Amb tot, no tenim res més, i cal que siguem realistes. Hem demostrat que, a part de no ésser gaire idoni, el local és, sobretot, insuficient. Essent insuficient, cal pensar, una de dues: o en un altre edifici –més o menys ex professo o més o menys idoni–, o bé en una ampliació del local. / Un local gairebé ideal, hauria estat el palau dels Bofarull. L'any 1939, es feren certes gestions per a l'adquisició d'aquest per a la ciutat, però el nostre Ajuntament no es va atrevir a portar a terme l'operació. Més tard, hem vist que aquesta mateixa operació la portava a cap una estitit esportiva i ja no cal pensar, doncs, en aquesta solució. / Un altre local que també ha estat objecte de les nostres mirades ha estat l'antiga casa Marc, però els sondeigs realitzats han donat a entendre que sos propietaris no penses, almenys per ara, alienar aquella finca. / Hi ha un altre edifici que podria ésser habilitat per a Museu, amb bona perspectiva de resultats, el qual fóra l'actual

Hospital de S. Joan, si l'Ajuntament aconseguís edificar un hospital modern, a extramurs de la ciutat, cosa que sembla de necessitat més o menys remota i que jo crec [que] trobaria l'aprovació unànime de la ciutat. / Però mentre una solució millor no sigui factible en un termini breu, és urgent anar a l'ampliació de l'edifici actual, segons projecte i estudis que ja té realitzats el Sr. arquitecte municipal, quin pressupost sobrepassa les 400000 ptes., i que l'Ajuntament no s'atreveix a afrontar. L'Ajuntament, però, té un acord de destinar-hi unes 15000 ptes si es trobessin les restants, i sembla que les restants no haurien d'ésser introbables entre la Diputació Provincial i el mateix Estat, si aquests organismes fossin degudament pressionats per les nostres representacions públiques i privades. / De tot el que he tingut l'honor d'exposar-vos, crec que podem establir les següents / **Conclusions.** / 1ª - Considerant evident la utilitat dels museus, i especialment els museus d'història, com el de Reus, precisa [sic] arbitrar la manera que puguin viure, és a dir, desenvolupar-se i créixer. / 2ª - Per tal d'encalçar aquesta fi, precisa dotar-los de locals adequats i de mitjans suficients. / 3ª - No s'ha d'esperar tot de l'esforç i de la generositat d'un home o d'uns homes quina abnegació pot decaure sense l'assistència i el calor col·lectius. / 4ª - S'ha d'anar a l'ampliació del Museu amb la major urgència, segons els estudis i plànols aprovats. / 5ª - Cal dotar al Museu de major consignació municipal i recaptar les ajudes econòmiques públiques i privades [ratllat: per tal d'assegurar son desenvolupament] convergents a facilitar-li [ratllat: el camí de] la seva màxima eficiència.

¹ Vegeu: P. Anguera, *El Centre de Lectura de Reus. Una institució ciutadana*, Barcelona: Edicions 62, 1977, p. 205.

² La senyora Maria Rosa Ferrater també conserva un exemplar del programa imprès de les *Conversaciones sobre Temas de interés Local y Comarcal*. Hi són anunciades disset conferències, que s'havien de portar a terme entre el 9 de febrer i l'1 de juny de 1949. Cèsar Ferrater hi figura com a "Vocal de la Junta de Museos".

³ Al marge, hi ha anotades les dades de naixement (1814) i mort (1870) de Prim, traspassat als 56 anys.

⁴ Vegeu la transcripció textual i íntegra d'aquell dictamen al catàleg *Descobreix els tresors! 70 anys de museus a Reus*, IMMR, Reus 2004, p. 54.

⁵ Pio Fransoy Torres, segons la grafia adoptada a partir de 1939 (per exemple, al llibre d'actes de la junta municipal de Museus).

⁶ Sobre la salvaguarda i la devolució d'objectes aplegats pel Museu de Reus durant la Guerra Civil, vegeu el meu llibre *Patrimoni en perill*, Edicions del Centre de Lectura, Reus 2004, p. 52-57 i passim, i l'article "Dades sobre el salvament i el retorn del retaule de Vallmoll (1936-1940)", *Cultura (Valls)*, núm. 655, gener-febrer de 2005, p. 20-23.

⁷ Aquest paràgraf sobre Marià Fortuny i Madrazo fou escrit en el dors d'un full vell de calendari de taula. Sobre la commemoració franquista i tardana (1939) del centenari del naixement de Fortuny (1838), vegeu J. MASSÓ CARBALLIDO, "Dues cartes reusenques dels Fortuny-Madrazo (1940 i 1945)", *Informatiu Museus (Reus)*, núm. 25, gener de 2004, p. 18-21.

⁸ Vegeu el citat catàleg *Descobreix els tresors! 70 anys de museus a Reus*, especialment les p. 90-101.

⁹ Les troballes suara esmentades s'havien fet el 1947. Vegeu L. VILASECA BORRÀS, *Los alfareros y la cerámica de reflejo metálico de Reus de 1550 a 1650*, Associació d'Estudis Reusencs, Reus 1964, volum I, p. 142-144, i volum III, p. 113-122.

¹⁰ A l'original, *cabilde*.

¹¹ A l'original, *una historigació*.

¹² D'acord amb la documentació conservada a l'IMMR, el Museu va ingressar per aquest concepte –entre el desembre de 1939 i el febrer de 1949– més de cinc mil cinc-cents pessetes.

¹³ A la plana 7 del *Diario Español* (Tarragona) del 10 de maig de 1949 es va publicar una ressenya –en espanyol, és clar– d'aquesta conferència de Ferrater.

DONACIÓ D'OBJECTES DE CÈSAR FERRATER I PONS A L'IMMR

RAQUEL APARICIO MAINAR

Documentalista de l'IMMR

Fa pocs mesos, l'Institut Municipal de Museus de Reus ha rebut una important donació per part de la Sra. Maria Rosa Ferrater i Thomàs, filla del crític d'art, pintor i dibuixant Cèsar Ferrater i Pons (1891-1965). Es tracta de la col·lecció d'objectes, dibuixos, pintures i fotografies del seu pare, amb un total de cent vint-i-dues peces que han passat a formar part dels nostres fons. Abans d'entrar aquests objectes, el departament de restauració de l'IMMR ha hagut d'intervenir en disset pintures. Són olis sobre tela de fil que –en el moment de la donació– no portaven bastidor i presentaven nombroses esquerdes força profundes, unes quantes fractures superficials, poca adhesió al suport i àdhuc pintura solta. La restauradora Anna Maria Miralles va haver de consolidar el suport amb adhesiu i fixar la capa pictòrica amb acetat de polivinil. D'aquestes cent vint-i-dues peces, vuitant nou són pintures, vint dibuixos, deu fotografies i tres objectes personals de l'artista, concretament una maleta de fusta, una paleta oval de pintor, del mateix material, i un quadern confegit pel mateix Ferrater amb petites reproduccions de diferents pintors i intitulat *Artistes espanyols i llurs obres*. Aquests tres objectes s'han incorporat al fons objectual del Museu, classificats com a eines i equips, amb els números d'inventari 13064, 13065 i 13066.

Les fotografies, muntades sobre cartró, entraran al fons de la Fototeca Municipal de l'IMMR. Són quatre fotografies en blanc i negre sobre el pintor Josep Tapiró:

- Fotografia de la màscara mortuòria de Josep Tapiró, en guix (la qual es conserva també al fons de l'IMMR, amb el número d'inventari 1559).
- Fotografia del retrat de Josep Tapiró realitzat per Maria Fortuny i dedicat al primer per la vídua del segon, Cecília de Madrazo.
- Fotografia del retrat de perfil d'un home negre, realitzat per Josep Tapiró.
- Fotografia del retrat d'una dona amb els cabells curts, representada frontalment i de mig cos, signat per Josep Tapiró.

I sis fotografies més, també en blanc i negre, de tres pintures de Cèsar Ferrater, que no s'han inclòs en aquesta donació. Són tres fotografies, duplicades, que reproduïen les pintures: "Paisatge d'estiu (Reus)", "A l'ombra del mas (Reus)" i "L'eucaliptus de la bassa".

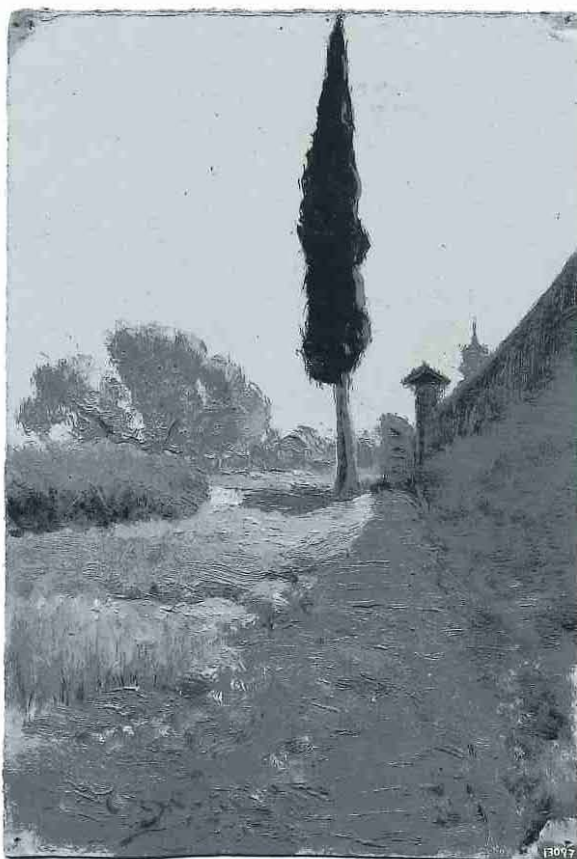
Dels vint dibuixos, un és fet amb tinta sobre paper i és una còpia del retrat d'un home de perfil, signat per A. Oliva el 1908. S'ha entrat al fons de l'IMMR amb el número d'inventari 13067. Un altre és un petit dibuix a llapis i aquarel·la sobre cartolina, signat per Antoni Aguadé (amic de Cèsar Ferrater, a qui dedica aquest dibuix), realitzat a París el 1925, que s'ha entrat al fons de l'IMMR amb el número d'inventari 13069. Els altres divuit dibuixos, a llapis sobre paper, són obra de Cèsar Ferrater. Gairebé tots estan datats i signats per l'autor i inclouen el corresponent títol. Són dibuixos fets "del natural", com ens fa saber l'autor, i la temàtica emprada és la representació de paisatges urbans, suburbans o rurals. Així, podem veure estudis d'arbres, atzavares i matolls dels voltants de Reus, com els barrancs de l'Escorial i de Pedret o la riera de l'Abeurada; diverses vistes de les cases i els carrers de pobles de la rodalia, com Maspujols, Riudoms, Castellvell, Almofter o l'Argentera, i dibuixos d'indrets suburbials reusencs com l'ermita del Roser i el forn de ceràmica del Llevat –ambdós en un mateix full– o una creu de terme d'Almofter. Aquests dibuixos són datats entre el 1903 i el 1905, quan Cèsar Ferrater tenia entre dotze i catorze anys. Van ser realitzats probablement quan era deixeble de l'escultor i dibuixant Joan Fargas i Trillas, com alumne que va ser de l'Escola Municipal d'Arts i Oficis. Els dibuixos, amb gran profusió de detalls, denoten un estudi minuciós i concret del model real. Podem veure, per exemple en el cas de l'Argentera, tres dibuixos d'aquest poble, amb tres visions diferents de l'església, una de frontal (amb tot el poble al seu voltant), una de lateral i una de la part posterior, més pròxima i amb un tractament molt detallat. En la resta dels paisatges, ens trobem amb la mateixa voluntat de realisme, que aconseguim –a més– a partir de l'efecte de llums i ombres. Ferrater faria aquests dibuixos com a pràctiques preses del natural, per als seus estudis

d'art. Tots ells han ingressat a l'IMMR amb els números d'inventari que van del 13071 al 13088.

De les pintures d'aquesta donació, vuitanta-nou en total, en diferenciem dues que no han estat realitzades per Ferrater. Una pintura a l'oli sobre cartró, d'un paisatge – realitzat a partir de pinzellades de color– en què es veu un camí, a banda i banda del qual hi ha una gran quantitat d'arbres amb diferents tonalitats. És signat –i dedicat a Cèsar Ferrater– per A. Oliva i s'ha entrat al fons amb el número d'inventari 13126. L'altra pintura, inventariada amb el número 13070, és una aquarel·la sobre cartolina, signada i datada per Antoni Aguadé (amic de Ferrater), a París, l'any 1929, la qual ens mostra un carrer amb diverses cases i un edifici religiós, amb tons blaus i efectes de llums i ombres. La resta de les pintures són de Cèsar Ferrater i estan datades entre el 1905 i el 1952. Són pintures a l'oli, llevat d'una aquarel·la, realitzades sobre diferents suports –paper, cartolina, cartró i tela–, que s'han entrat amb els números d'inventari compresos entre el 13089 i el 13175. La temàtica emprada és, principalment, la mateixa que fa servir amb els dibuixos, és a dir, els paisatges rurals i els paisatges urbans, però també trobem ambients marítims o d'alta muntanya, paisatges nevats, natures mortes, torretes amb plantes i algun retrat individual o amb més d'un personatge.

La pintura paisatgística de Cèsar Ferrater es caracteritza, a grans trets, per la utilització de pinzellades curtes i d'una ampla gamma cromàtica en els detalls petits i concrets, i de pinzellades llargues i monocromàtiques quan treballa espais amplis com el cel, els paisatges plans o l'horitzó. La combinació de colors afavoreix l'efecte solar i les ombres dels paisatges. Aquesta varietat cromàtica de la seva paleta, lligada als traços curts i ràpids del seu pinzell, ens transporten a una realitat personal i pròpia de l'artista, que ens mostra un notable interès per la natura i els canvis de llum al llarg del dia. Aquest interès per la natura és present, a més, en els seus paisatges urbans, amb poca construcció arquitectònica i sempre envoltats d'arbres, camps conreats i espais rurals en general. La ciutat, per a Cèsar Ferrater, és grisa, fosca i esbossada a partir de pinzellades de color. Els reflexos del vidre dels gots i els matisos de colors en els gerros, torretes i fulles de les plantes mostren, igualment, la seva varietat cromàtica i l'execució ràpida del pinzell a les seves natures mortes. El tractament esquemàtic de les formes ja el trobem en aquests quadres com una característica bàsica en la pintura de Cèsar Ferrater. Els paisatges de muntanya, a l'igual que els marítims, són esbossats a partir de pinzellades curtes de color, amb una factura ràpida

i lliure, sense cap tipus de concreció. Hi ha hagut un canvi en la seva execució. Trobem, així, un Cèsar Ferrater jove, cap al 1905-1907, que encara treballa la pintura minuciosament, com ho feia als seus dibuixos, amb detalls i matisos. Un paisatge d'uns jardins, pintat el 1919, ens mostra el començament d'aquest canvi, amb pinzellades curtes, formes encara prou definides, però sense aquella voluntat de realisme. Poc a poc, els seus olis seran d'una execució més ràpida, esquemàtica i de traços més lliures.

SENSE TÍTOL, OLI SOBRE CARTRÓ. CÈSAR FERRATER, 1949. NÚM. D'INV. 13097.
FOTO: F. X. CABRERO / IMMR.

L'ARGENTERA. DIBUIX DE CÈSAR FERRATER, 1903. NÚM. D'INV. 13086.
IMATGE: ARXIU IMMR.

"EL MÓN MEDIEVAL NO TENIA RES D'OBSCUR NI ERA SALVATGE."

EZEQUIEL GORT

Doctor en Història per la UB, especialista en història medieval.
Arxiver municipal de Reus.

JORDI SUÁREZ

Un dels seus darrers treballs ha estat la *Història de Falset*. Destacaria algun aspecte innovador d'aquest treball?

Falset era una població que fins ara no disposava de cap història general. A més, al llarg de les guerres del segle XIX va perdre la pràctica totalitat de la documentació municipal, per la qual cosa refer, ara, la seva història ha estat complicat, ja que m'he hagut de basar, sobretot, en arxius de fora vila, com el dels ducs de Medinaceli. La manca de documentació local comporta també que fins ara s'haguessin fet molt pocs treballs puntuals i, per això, el contingut d'aquest estudi resulta en conjunt força innovador, especialment pel que fa als temps medieval i modern, dels quals no se'n sabia pràcticament res i dels que podem destacar aspectes com el de l'aljama jueva, entre altres temes d'interès.

També és recent el seu treball sobre l'època medieval inclòs en la *Història general de Reus*. El text és ric en dades i cites referents al Reus de l'època. Si hagués de destacar un fet o esdeveniment decisiu que va provocar el naixement d'un nucli habitat estable al lloc que avui és Reus, quin esmentaria?

No es pot pensar en una sola causa, sinó que cal fer-ho en plural. Com a causes possibles hi ha la seva situació en una suposada cruïlla de camins, o en tot cas, en un camí transitat; la presència propera d'aigua, la centralitat respecte dels altres llocs del Camp, la probable presència d'edificacions pretèrites –o les seves restes– provinents de la baixa romanitat o potser alt medievals, la relativa proximitat/llunyania del mar... Tot això sense oblidar l'interès de la senyoria feudal per colonitzar el Camp.

Per què avui encara no hi ha acord entre els investigadors sobre l'origen del nom de la ciutat? Vostè amb quina teoria es queda?

No sóc entès en aquest terreny i no puc opinar amb

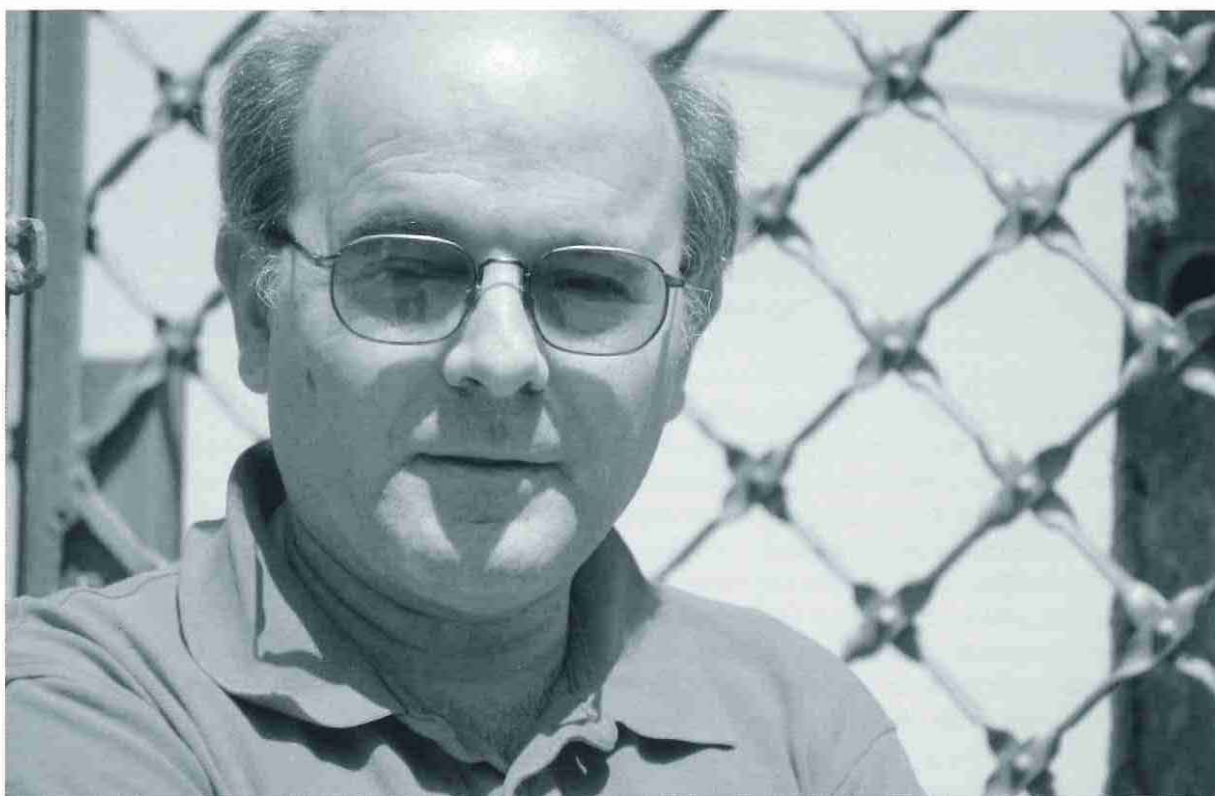
suficient coneixement de causa. Hi ha teories per a tots els gustos, des d'aquella que el fa derivar de l'íber fins a les que el fan un nom d'origen llatí, occità, germànic... En canvi, no en conec cap que el faci derivar de l'àrab. Tantes teories deixen clar que avui per avui no hi ha prou elements per determinar amb certesa aquest origen. L'únic que em sembla clar és que la forma llatina Reddis (o millor, Reds, inicialment) només és una llatinització de Reus, i no a l'inrevés com s'ha dit moltes vegades.

Fa uns mesos, l'investigador Jordi Morelló va proposar una nova tesi sobre la ubicació del castell del castlà de Reus, redefinint allò que vostè havia investigat anteriorment. Com va rebre aquesta nova versió: hi està d'acord?

Morelló va publicar per primera vegada aquesta hipòtesi a la revista del nostre arxiu. La vaig rebre amb molt d'interès pel que aportava de novetat. Parla de la presència de dos castells a Reus, un dels quals, el del castlà, ocuparia l'espai de l'actual plaça del Mercadal. De fet, no és la primera vegada que a Reus s'esmenta la possibilitat que hi hagués hagut dos castells, però mai ningú l'havia situat al mig del Mercadal. Jo mateix, amb anterioritat, abandonada la idea dels dos castells, (i també com a hipòtesi) havia situat la casa del castlà –no pas el castell– en un lloc molt proper al Mercadal, cap a l'actual carrer de les Carnisseries Velles. Penso que és més probable que només n'hagués existit un, de castell o, en tot cas, si és que va existir mai, em semblaria més factible un castell doble (com en el cas conegut de Riudoms) que no pas dos castells diferenciats i tan propers entre si. De tota manera, la proposta de Morelló és una hipòtesi tan vàlida com qualsevol altra i que cal tenir en consideració.

Quin aspecte del Reus medieval està pendent encara de ser estudiat a fons?

Tot i que comencem a conèixer el Reus medieval, avui encara resta molt per fer per tenir-ne la visió completa

EZEQUIEL GORT A LA PORTA DE L'ÀRXIU ADMINISTRATIU MUNICIPAL. FOTO F. X. CABRERO / IMMR.

que voldríem. En aquest sentit, a banda dels meus treballs, cal considerar també les aportacions de Daniel Piñol, de Montserrat Flores o de Jordi Morelló. Pel que fa a aspectes concrets encara poc coneguts? Doncs la vida quotidiana de la població, per exemple, o bé les confraries i corporacions d'oficis, entre molts altres.

A diferència d'altres ciutats, Reus ha perdut una gran part de la seva configuració urbana medieval per les noves necessitats de cada època. Creu que això és positiu o negatiu?

Contràriament a l'actualitat, en temps passats, això s'entenia com a positiu. Hom deia que els pobles que mantenien les seves muralles eren pobles que no havien prosperat. Reus, en créixer, a la segona meitat del segle XVIII, va destruir les seves muralles i la ciutat es va estendre raval enllà. Igualment les seves cases (de veïnat, perquè no sabem que mai hi hagués hagut cap palau) van desaparèixer aterrades per fer cases noves, sobretot a les èpoques de densificació i creixement, com van ser els segles XVIII i XIX. Tot i així, l'esquelet de la trama urbanística medieval en bona part s'ha conservat.

Els mitjans de comunicació de masses han creat una imatge força romàntica i mítica del món medieval (fa poques setmanes s'ha estrenat una superproducció

sobre les croades): fins a quin punt hem de desmentir les imatges que tenim d'aquest món? Era, en definitiva, un món obscur, violent, insalubre i salvatge per a la majoria de persones?

Era un món que no tenia res d'obscur ni era salvatge, no més insalubre que qualsevol altra època de la història, amb l'excepció del món contemporani a occident, ni molt menys tan violent com altres èpoques molt més recents. Per exemple, al món medieval –tot i que n'hi hagué, com en qualsevol altre temps– mai no es va arribar als nivells de genocidi del segle XX.

Vostè és l'arxiver municipal de Reus. Com compatibilitza el fet d'haver de dedicar temps a la gestió dels documents i haver de resistir la temptació permanent d'investigar-los?

Són dues coses diferents i perfectament separades. El codi ètic dels arxivers delimita una cosa i l'altra. No hi ha temptació permanent: la investigació només la faig fora de les hores laborals a l'arxiu.

En aquest moment té algun projecte de recerca entre mans? Quin?

Diversos. Per exemple, tinc iniciat de fa temps un estudi sobre l'època del rei Pere III al Camp de Tarragona, o bé també en tinc iniciat un altre sobre el monestir cistercenc femení de Bonrepòs...

ELS TRESORS DE REUS, A LA TELEVISIÓ

JORDI SUÀREZ
Gerent de l'IMMR

La història de la ciutat des dels seus orígens fins a l'actualitat ha estat l'eix de la sèrie documental *Els tresors de Reus*, que s'ha emès per Canal Reus TV durant el mes de juny. Es tracta d'una sèrie produïda per l'Institut Municipal de Museus de Reus, que pretén aprofundir en els continguts i el discurs que es poden trobar en la mostra "Descobreix els tresors! 70 anys de museus a Reus", instal·lada al Museu d'Art i Història. Aquesta exposició es va obrir el 2004 amb l'objectiu de commemorar el setantè aniversari de la creació del museu reusenc. Per primer cop després de molts anys, moltes peces dels fons locals eren exposades de manera estable, algunes de les quals mai abans s'havien mostrat al públic. El muntatge recorre les etapes de creació, organització, dificultats davant la Guerra Civil i posterior creixement del museu, liderat per la figura de Salvador Vilaseca Anguera. A la sala central del museu un document audiovisual amb imatges històriques de Reus acompanya i amplia el contingut de la mostra. Amb el documental televisiu recent estrenat es volia anar més enllà i fer un pas endavant en la posada a disposició del públic dels arguments d'aquesta exposició. El discurs televisiu requeria ampliar les fonts, enregistrar indrets relacionats amb les peces i el museu i complementar la part visual amb documents i imatges adequades, algunes d'elles d'arxius fotogràfics.

L'encàrrec es va fer al periodista i sociòleg Santi Suárez-Baldrís, i consistia a prendre com a referència els àmbits i peces de la mostra i contextualitzar-los amb exteriors i opinions d'experts que enriquessin el discurs expositiu. El criteri del documental, doncs, és cronològic respecte de la història de la ciutat, a diferència del de l'exposició, que segueix l'evolució de la institució museística reusenca des de la seva fundació fins a l'actualitat. A més, la sèrie aporta un capítol final centrat en el protagonisme del fet artístic dins la història de la ciutat i en els mateixos fons del museu.

De fet, els capítols en què es distribueix el documental són: "Abans del principi", emès el dia 7 de juny; "A l'ombra de la Prioral", emès el 14 de juny; "El creixement", emès

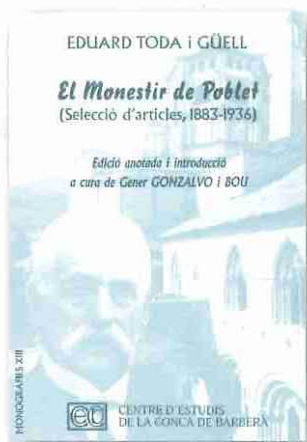

el 21 de juny; "El Reus modern", emès el 28 de juny; i l'apartat final focalitzat en l'art, titulat "Art i artistes", emès el dia de Sant Pere. La cadena local va preveure encara un recull final, amb l'emissió seguida dels cinc capítols, el cap de setmana del 2 i 3 de juliol. El fet de dedicar aquest darrer capítol a l'art va estar motivat en gran part per la riquesa de peces que s'hi poden trobar: Joan Rebull, Modest Gené, Ramon Ferran, Hortensi Güell, Marià Fortuny i també una sèrie de pintures del poeta Gabriel Ferrater.

El reguitzell de persones que apareixen en la sèrie aportant les seves anàlisis és ben ampli. Arriba a la vintena. Es tracta de Joan Abelló, Xavier Amorós, Montserrat Duch, Ramon Ferran, Marc Ferran, Biel Ferrer, Xavier Filella, Hèctor Fort, Ezequiel Gort, Jaume Massó, Jordi Morelló, Josep Murgades, Joan Navais, Salvador Palomar, Antoni Pons, Ester Ramón, Assumpta Rosés, Roser Quadrat, Montse Soronellas i M. Mercè Vilella. La realització del documental va comportar set hores d'entrevistes i unes dotze hores de material audiovisual aplegat sobretot durant la segona meitat de l'any 2004. Per a l'elaboració del treball s'ha rodat, a més del Museu d'Art i Història, en diferents punts del Camp de Tarragona i s'ha comptat amb imatges dels fons de la Fototeca Municipal de l'IMMR.

Amb iniciatives com aquesta, l'IMMR vol continuar en la línia de divulgació dels continguts del museu a la vegada que se'n fa un tractament rigorós. Un treball d'aquestes característiques representa, sens dubte, una eina de difusió però també de recerca, ja que hi hem acabat descobrint nous aspectes i noves interpretacions del nostre passat. Un documental que pot ser una bona porta d'entrada a l'exposició i al llibre catàleg que també és a disposició d'aquells que vulguin aprofundir encara més en la història del museu reusenc i, en definitiva, en la història d'aquesta ciutat que avui anomenem Reus i que, com ens recorda l'historiador Ezequiel Gort en el primer capítol de la sèrie, en el seu dia era una terra deshabitada que els homes de l'època definien com a "boscos horrorosos".

EDUARD TODA I GÜELL: *El Monestir de Poblet (Selecció d'articles, 1883-1936)*. Edició anotada i introducció a cura de Gener Gonzalvo i Bou. Montblanc: Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, 2005, 149 p.

Arran del sesquicentenari del naixement, a Reus, d'Eduard Toda (1855-1941), el Centre d'Estudis de

EDUARD TODA I EL MONESTIR DE POBLET

la Conca de Barberà ha tingut l'encert de reeditar vint-i-un articles de qui va ser el primer president del Patronat de Poblet (1930-1941). Llevat dels dos primers treballs (publicats originalment el 1883 i 1884), gairebé tots són de la dècada dels anys vint i trenta del segle xx (1927-1936), és a dir, del període en què Toda va dedicar-se preferentment o plenament a l'estudi de Poblet i a la seva recuperació monumental. És realment un encert recollir en un volum monogràfic tot aquest conjunt de textos –amb les corresponents il·lustracions– dispersos en diferents revistes, no sempre de fàcil localització o consulta, sobretot quan es veuen complementats amb una introducció que els contextualitza i amb unes notes que rectifiquen o actualitzen determinades dades o hipòtesis. L'arxiver i historiador

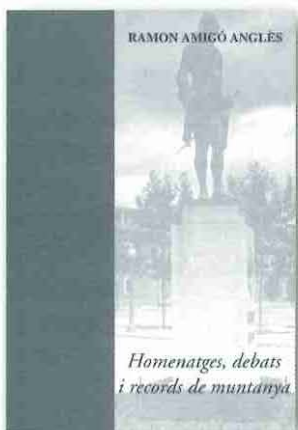
Gener Gonzalvo, que ha tingut cura d'aquesta tasca, ha demostrat un cop més la seva professionalitat i els seus profunds coneixements sobre l'autor i sobre el tema. Per destacar-ne només un parell, dels articles reproduïts, puc esmentar el segon, aparegut el 1884 a *L'Excursionista* (Barcelona), en què Toda dóna compte de la localització d'una bona part de la documentació –que hom creia perduda– de l'antic arxiu de Poblet en els baixos de la seu madrilenya de la *Real Academia de la Historia*, i el quinzè, publicat el 1934 al *Butlletí Arqueològic* (Tarragona), i dedicat a un monjo que l'any 1822 esdevingué un destacat guerriller anticonstitucional, Antoni Marañón, conegut amb el sobrenom d'*El Trapense*.

JAUME MASSÓ

HOMENATGES, DEBATS I RECORDS DE MUNTANYA

Ramon Amigó Anglès: *Homenatges, debats i records de muntanya*. Reus: Edicions del Centre de Lectura (amb el Centre d'Amics de Reus), núm. 94. 2005, 310 p.

L'essència de Ramon Amigó és en aquest llibre. Hi és perquè recull tot una pila d'articles que representen, d'una manera o altra, les inquietuds, camps d'estudi i interessos d'aquest home de cultura reusenc. L'onomàstica i la toponímia, l'excursionisme i la muntanya, la història local, els perfils biogràfics, les opinions sobre fets ciutadans... han estat i són els temes que apassionen

Amigó. El llibre es distribueix en sis apartats: "Homenatges", "Personatges", "Ciutadania", "Pla i muntanya", "Qüestió de noms" i "Llenguatge". La majoria dels assajos tenen un fil conductor permanent: la ciutat de Reus i la seva àrea d'influència. Les evocacions i reflexions que tenen com a punt de partida o d'arribada la ciutat esdevenen molt útils per a aquells que vulguin introduir-se en qüestions relacionades amb l'origen dels noms dels carrers i barris de Reus, el perquè del creixement de la ciutat o qui van ser determinats personatges. Són textos escrits entre 1958 i 2004, de manera que ens ajuden a conèixer i descobrir aspectes curiosos d'un període prou extens de la nostra història. El llibre aporta visions detallades d'aquella part de la història sense majúscules que és tan o més important que l'altra per entendre com s'ha configurat un col·lectiu i una ciutat. Però també hi ha algun article que ens aproxima a temes aparentment més llunyans. Per exemple, un entrançable text

titulat "Rutes turístiques a través de la Pobla de Segur (fragment)", que ens trasllada al món pirinenc de mitjan anys cinquanta i ens en fa un retrat que avui, amb els canvis espectaculars que ha viscut la zona, ens queda com una mirada un punt ingènua i un document d'indubtable interès històric. Pel que fa a l'estil dels textos, cal remarcar que una de les característiques de l'escriptura d'Amigó és ben present en el llibre: la ironia (només cal llegir els textos de l'apartat *Ciutadania*), una arma que sovint utilitza per ridiculitzar o criticar educadament allò que més l'amoïna. Sense oblidar que, quan ha de disparar amb bala, no s'està de fer-ho, com en el perfil que dibuixa de Víctor Horn, en què no reprimeix judicis àcids sobre aquest personatge nazi. Finalment, s'agraeix llegir Ramon Amigó per com domina el llenguatge: una redacció rica en mots, expressions i frases fetes que avui dia comencen a escassejar massa en llibres i premsa escrita.

JORDI SUÁREZ

ELS PRIMERS PASSOS DELS GEGANTS DE REUS

MARC FERRAN
Director del MAHR

Avui dia encara no ha aparegut cap document que ens pugui confirmar quina és la data de l'estrena de les tres parelles més antigues dels nostres gegants actuals —els Vítxets, els Moros i els Indis. Tot i això, la majoria dels cronistes que n'han parlat coincideixen a assenyalar com a data més probable de la seva estrena la de les festes de celebració de l'inici de les obres del canal navegable de Reus a Salou. De fet, no podia ser d'altra manera: per a un projecte faraònic com aquell calia que la pompa del seu inici comptés amb uns personatges a la seva alçada. Així ho deixen escrit lletraferits com Josep Güell i Mercader, Eduard Toda, Pere Cavallé o Pere Gras, entre d'altres, encara que només Cavallé encerta l'any en què va tenir lloc l'inici de les obres, el 1805. A més a més, el cronista més proper en el temps al naixement de les tres parelles, Andreu de Bofarull, si bé és l'únic que no fa coincidir la seva estrena amb la festa del canal —ni amb cap altra—, també situa la seva primera aparició al començament del vuit-cents quan afirma que "a principios del presente siglo fueron construidos los seis que hoy existen".¹ És a dir, marca l'inici del segle XIX com a data de la seva aparició i, per tant, entra dins la lògica que una festa com la de la col·locació de la primera pedra del canal navegable de Reus a Salou fos motiu suficient perquè les tres parelles de gegants fessin el seu *debut* públic.

Sembla ser que la colla de gegants, en un principi i seguint un costum que havien adoptat altres ciutats com ara València, havia d'estar formada per quatre parelles, una per a cada part del món: Europa (els Vítxets), Àsia (els Moros) i Amèrica (els Indis), tot quedant pendent l'Àfrica —val a dir que si prenem com a referència la manera actual de dividir el món en continents, també ens mancava Oceania. En aquest aspecte sempre hi ha hagut una certa confusió. Si tothom coincideix que al començament del segle XIX es volien representar els continents o, millor dit, les diferents parts del món, actualment segueix mancant la parella que fa referència a Oceania, doncs les dues parelles que s'han construït durant el segle XX representen la mateixa zona que en el seu origen podien representar els gegants Moros: Àsia (els Japonesos) o Àfrica (els Negres).

La imatge de les dues parelles més exòtiques, els Indis i els Moros, no s'ajustava massa a la imatge real dels individus de les cultures que volia representar, sobretot la

de la primera parella. És evident que qui va construir-los i va dissenyar els vestits no tenia un coneixement directe ni del món àrab ni, sobretot, de les cultures indígenes d'Amèrica. Per tant, la seva font d'inspiració cal trobar-la, d'una banda, en els gravats que a la darrereria del segle XVIII corrien amb escenes del nou món o de les llunyanes terres orientals i, d'una altra, en les pintures al·legòriques del saló noble de cal Bofarull, en què les similituds en la indumentària d'alguns dels personatges amb la dels nostres gegants ens fa creure que el constructor s'hi inspirà directament.

Ara per ara no es coneixen les raons que van fer que una de les parelles es quedés pel camí. Tot indica, seguint la lògica, que els motius van ser bàsicament econòmics. No costa gaire imaginar que el cost total del conjunt havia de ser prou elevat com perquè qui havia de gratarse la butxaca —molt probablement l'Ajuntament— decidís estalviar-se una de les parelles, deixant el projecte inacabat.

La prova més evident que originàriament havien de ser quatre parelles en lloc de tres la tenim en els intents posteriors de completar el conjunt. El primer intent data de 1833, arran de les festes del 23 juliol d'aquell any. Aquestes van ser unes festes realment llüides, en celebració del decret d'amnistia proclamat el dia de l'onomàstica de la reina Maria Cristina. Tots els gremis, com pertocava en aquell moment, van tenir un paper destacat perquè el lluïment fos possible, i entre ells —tal com explica Güell i Mercader— el gremi de droguers: "que havent el dit gremi resolt contribuir al millor lluïment de les festes completant la col·lecció dels gegants de la Vila amb dos que representessin l'Àfrica [ja que els que llavors hi havia i existeixen encara representen Europa, Àsia i Amèrica] acordaren construir dos tipus de raça etiop. Ja els havien encarregat a un escultor de Barcelona quan se'ls va fer present que els nous gegants podrien servir als reialistes de befa contra el liberals, ja que aquells des de l'any 1824 motejaven a aquests amb el nom de *negres*."²

Evidentment van esquivar la polèmica construint un arc de triomf al raval de Santa Anna, a prop de la plaça de Prim, en "representació de la victòria de les noves idees".

ELS GEGANTS, A LA PLAÇA DE LES BASSES (1898). FOTO: ARXIU DEL HEREUS DE PAU FONT DE RUBINAT.

L'aspecte dels gegants havia de ser molt semblant al que tenen actualment. Més enllà dels canvis que es poguessin produir en les perruques, els colors dels vestits o en els complements que duien, la imatge en conjunt que donaven no sorprendria gaire als reusencs del segle XXI. De tots sis, només el Vítzet va patir els canvis més radicals. Aquest, en el seu origen, era un gegantó vestit a la moda del moment, com ara la seva companya, la Vítxeta. L'estructura del gegant només estava feta fins a la cintura, així li calia adoptar, a la vista del públic, les cames del geganter que el feia ballar. La transformació que va patir el Vítzet i que l'igualava als altres gegants es va produir cap al principi de la dècada dels seixanta del segle XIX. Encara avui es pot comprovar en l'antiga estructura del gegant –que es conserva al Museu d'Art i Història– l'afegit que es va fer per allargar l'estructura. Paral·lelament es va produir un canvi en la indumentària. Evidentment, calia substituir, per raons òbvies, els pantalons que duia el geganter per una faldilla que tapés l'estructura que s'acabava d'afegir, però finalment el canvi fou complet i va ser aleshores quan es va adoptar el disseny del vestit que avui encara porta, que a alguns dels seus coetanis, com Andreu de Bofarull, no va acabar d'agradar: "hace pocos años que se le disfrazó suprimiendo los pantalones y cubriéndole con trage talar que nada significa."³

Un altre dels aspectes al qual avui dia és difícil donar una explicació convincent és l'origen del nom dels dos gegants més petits, el Vítzet i la Vítxeta. Qui millor ha estudiat els gegants, Ricard Solana, ens en dona una explicació que, malgrat tenir certa lògica, no acaba de ser del tot aclaridora. Solana fa venir el nom de l'antic

gegantó que tenia la ciutat, anterior als actuals gegants, i que "portava a la mà una tralla o fuet, conegut per la gent de Reus com a vitxo [sic]. Aquest en giravoltar feia una àmplia rotllana que li servia per obrir pas a tota la comitiva gegantesca. Des d'aleshores el gegant petit seria batejat amb el nom de vitxet".⁴ En aquest punt, Solana no ens aclareix perquè escriu *vitxo* amb *v* quan correspondria escriure'l amb *b*. Per altra banda, qui més llum ens podria donar en aquesta qüestió, Ramon Amigó, una autoritat en onomàstica i toponímia, en cap cas ens parla del seu origen i, fins i tot, assenyalava que no es pot donar cap argument que justifiqui la tradicional ortografia del nom amb *v*. En tot cas, el nom de Vítxeta, com assenyalava Amigó, sí que ha servit com a renom d'aquelles "dones ben plantades, amb el bust vistós i una mica encarcarat",⁵ talment com el de la nostra geganta.

Les tres parelles van incorporar-se com a elements de ple dret en les celebracions reusenques des del dia de la seva estrena. La seva presència, com la de la resta d'elements festius de la ciutat, no es limitava només a les celebracions que avui considerem tradicionals –Corpus, Festa Major...–, sinó també en celebracions laiques, com les de caire polític. Les primeres sortides en aquesta línia van tenir lloc durant la guerra del Francès. Després d'uns anys sense trepitjar els carrers, lògicament a causa de l'ambient bèl·lic, que, evidentment, no només trastocava la vida festiva sinó també el dia a dia; els gegants es van veure obligats a participar en la celebració amb motiu de l'ocupació de la ciutat de Tarragona per una part de l'exèrcit francès. Aquesta, però, va ser una cercavila amarga, marcada per la tragèdia, doncs la ciutat veïna

ELS GEGANTS, AL MERCADAL (CA. 1900). FOTO: ARXIU DEL HEREUS DE PAU FONT DE RUBINAT.

fou saquejada al llarg de tres dies a sang i foc. El dia 4 de juliol de 1811, "Reus se vió obligada á fuerza de amenazas á tributar una fastuosa recepcion, dispuesta per el mismo estado mayor, al vencedor, que debajo palio, dia 4, verificó su entrada, precediéndole los gigantones. El séquito paró en la Iglesia parroquial, en donde sentado Suchet bajo docel en el presbiterio, el clero tuvo que cantar un Te-Deum."⁶

Dos anys més tard, el 20 de novembre de 1813, i amb un ànim molt diferent, va tenir lloc la celebració, "anunciando la fiesta esta misma tarde con la salida de los gigantes, repique de campanas y disparo de morteretes vulgo Tronada",⁷ de les derrotes de l'exèrcit francès i de l'entrada de la Junta a Madrid. Un mesos més tard, el 2 d'abril de 1814, els gegants conjuntament amb altres danses i elements del seguici festiu sortiren en cercavila en honor a Ferran VII, en la seva visita a la ciutat.

La participació dels nostres gegants en les festes de caràcter laic no es va limitar a les celebracions motivades per l'alegria de veure acabada una guerra que tantes calamitats els havia produït. Així, el 6 de juliol de 1833, sortien al carrer per les magnífiques festes organitzades amb motiu de la proclamació d'Isabel com a princesa d'Astúries, en què "el primer día, hubo salve a la plaza

asistiendo todo el ayuntamiento y destaparon dos retratos que había a la casa del común, que fueron el rey y la reyna y dicho ayuntamiento salió acompañado de los gigantes, que aquel día salieron nuevos del todo, lo que costaron un montón de duros."⁸ L'octubre de l'any següent trepitjaven de nou el carrer arran de l'aniversari de la reina Isabel II i, el 30 juliol de 1837, participaven –després d'encendre una tronada– en la cercavila de la festa del jurament de la Constitució. Com es pot veure, doncs, el pas de dos-cents anys ha produït canvis notables en el el protocol festiu de la nostra ciutat.

¹ ANDREU DE BOFARULL, *Anales históricos de Reus desde su fundación hasta nuestros días*. 3a edició. Reus: 1961, p. 202.

² JOSEP GÜELL I MERCADER, *Coses de Reus (Records d'un jove que ja no ho és)*. 2a edició (revisada per Josep Miquel i Pàmies). Reus: 1965, p. 53.

³ ANDREU DE BOFARULL, *op. cit.*, p. 202.

⁴ RICARD SOLANA, *Llibre dels Gegants i altres entremesos de Reus*. Reus: 1987, p. 32.

⁵ RAMON AMIGÓ, *Materials per a l'estudi dels noms de lloc i de persona, i renoms del terme de Reus*. Reus: 1988, núm. 3739, p. 622.

⁶ ANDREU DE BOFARULL, *op. cit.*, p. 147.

⁷ *Periódico Político y Mercantil de la Villa de Reus*, número 48, 20 de novembre de 1813.

⁸ ANTONI PONS ANGUERA, *Libro de varias cosas sucedidas en esta villa y algunos parages de Cataluña*. Reus: 1988, p. 118-119.

EL MUSEU... QUINA MINA!

NOU TALLER DIDÀCTIC AL MUSEU D'ARQUEOLOGIA SALVADOR VILASECA

EL TALLER DE MINERALS, DESPRÉS DE LA RECENT REMODELACIÓ.
FOTO: F. X. CABRERO / IMMR

UN MOMENT DE LA REALITZACIÓ DEL TALLER DIDÀCTIC.
FOTO: F. X. CABRERO / IMMR

A primera vista sembla que el món mineral estigui més allunyat de les nostres vides que el món vegetal i animal, però realment una gran part dels objectes i materials que utilitzem tenen origen mineral i formen part de la nostra vida quotidiana.

Això és una de les coses que poden descobrir els nois i noies que participen en el taller didàctic del Museu Salvador Vilaseca de Reus "El museu... quina mina!". Els minerals es presenten com un material interactiu sobre el qual hem d'actuar per poder-ne descobrir les qualitats i el museu com un laboratori on treballar, esdevenint així un lloc de **participació** i **descoberta**. L'educador/a no revela tot el contingut del taller, sinó que són els participants que l'han de descobrir. Aquesta metodologia aporta al taller motivació i dinamisme, elements que converteixen els alumnes en participants actius del seu propi procés d'aprenentatge.

Distribuïts en diversos grups de treball, els nois i noies han de sotmetre dotze enigmàtics minerals a una sèrie de proves d'anàlisi que els aniran revelant les propietats de cadascun, entre d'altres: densitat, color, duresa, diafanitat, fluorescència, magnetisme, olor...

Al final del taller els participants completen amb les anotacions i amb els adhesius el seu quadern-capsa que esdevé per a molts una primera *col·lecció* de minerals on també poden relacionar-hi els objectes de la vida quotidiana mostrats a l'inici de l'activitat.

Resolts tots els enigmes poden completar la seva informació observant els minerals de la magnífica col·lecció que hi ha al museu. I finalment, en una posada en comú es comenta com es fabriquen els objectes i l'ús i abús que fem en el seu consum.

No volem acabar aquest article sense dedicar un sentit homenatge a totes aquelles persones, treballadors del museu i docents de diversos centres educatius de la ciutat, entusiastes del món mineral, i que durant anys han realitzat un esforç silent i sorrut desenvolupant una important tasca divulgativa i educativa. De la seva dedicació apassionada pels minerals i per la formació dels nois i noies en va sorgir el precedent del taller actual. Esperem que aquesta nova etapa esdevingui un nou impuls per tal de donar a conèixer aquest sorprenent i, segurament, poc conegut fons del museu.

CÒDOL
Educació

INFORMATIU MUSEUS 29

BREUS

“Projectart”, mostra de videocreació a la Sala Reus

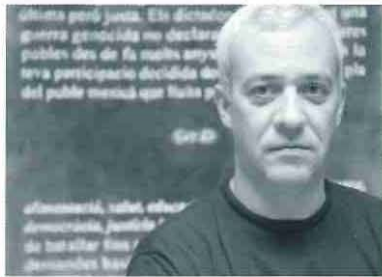
“Projectart” és una mostra de videocreacions impulsada per la Delegació de Cultura de la Generalitat de Catalunya a Tarragona que es duu a terme els dijous a Tarragona i els divendres a la tarda al Museu d'Art i Història de Reus. Amb una programació mensual, aquestes videocreacions són comissariades fins al mes d'octubre per Xavier García Puerto, director de REC, Festival de Videocreació de Tarragona. Al final d'any, la Generalitat editarà un catàleg per recollir les videocreacions emeses. Aquest cicle es va començar el passat mes de maig sota el títol “Poesia quotidiana” on s'incorporaven versos a les imatges de les quatre creacions artístiques, una bona combinació entre art i poesia. “Ritmes visuals” és el títol que porta la programació del mes de juny, que té com element comú la visualització d'imatges al ritme de la música que l'acompanya. Els cinc films juguen amb música la combinació d'imatges d'una manera interessant. La pròxima programació del mes de juliol tractarà “Visions del món”, on els videocreadors ens donaran a conèixer el seu punt de vista de la societat actual a partir de les seves obres artístiques. El mes d'agost “Projectart” fa un descans per poder reprendre amb força la programació el mes de setembre que tractarà el tema del “Cos humà”. Cal dir que, a diferència del curtmetratge, la videocreació consisteix a combinar imatges i música com una obra artística sense límit de temps. Avui dia, el videoart s'ha convertit en un dels formats més presents en el món de l'art contemporani.

E. Martí. Foto: F. X. Cabrero / IMMR.

Més de tres-centes persones van passar, el Dia Internacional dels Museus, per les dependències del Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca i pel Museu d'Art i Història. Com cada any, els dos museus van fer jornada de portes obertes i els tècnics de l'IMMR es van repartir per les diferents sales de reserva i espais expositius per acompanyar els visitants que ho desitgessin. El lema del Dia Internacional era *El Museu, pont entre cultures*.

IM. Foto: F. X. Cabrero / IMMR.

L'exposició “drapsBruts”, de Pere Folch, es pot visitar a la Sala Reus del Museu d'Art i Història fins al dia 4 de setembre. L'acte d'inauguració, el passat 15 de juny, va aplegar un bon nombre de persones que no es van voler perdre la conferència del president de Justícia i Pau, Arcadi Oliveres. La mostra aplega un seguit de teles amb pintures que transmeten missatges de fort contingut de denúncia sobre diferents situacions que l'artista considera injustes: el poder de les multinacionals, l'opressió de determinats col·lectius, l'especulació amb el territori i el patrimoni o les guerres són alguns dels temes que marquen d'una manera molt explícita una exposició que no deixa indiferent qui la visita. L'exposició també té un apartat virtual, al qual es pot accedir

des de la web de l'IMMR, www.reus.net/museus.

IM. Foto: F. X. Cabrero / IMMR.

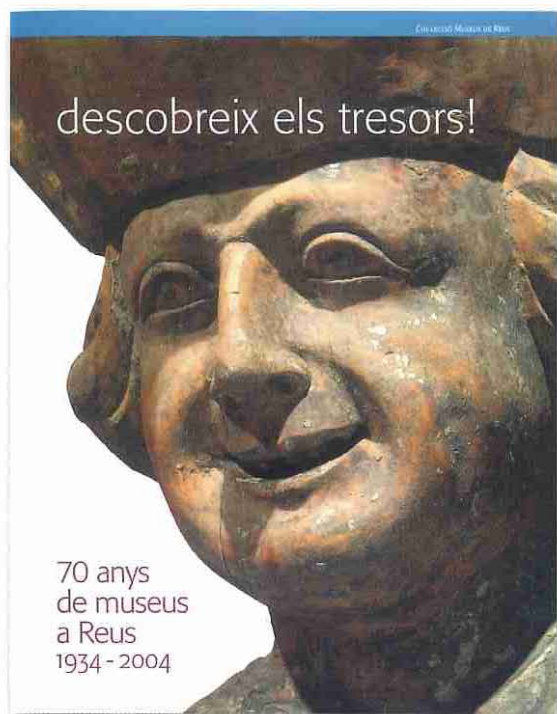
Amb motiu del 150^è aniversari del naixement del diplomàtic, historiador i mecenes reusenc Eduard Toda, l'IMMR ha col·laborat amb la delegació territorial del Departament de Cultura en l'organització de diferents activitats que tenen lloc aquest estiu al Castell Monestir d'Escornalbou, monument que va ser residència de Toda. Entre altres acords, el tiquet de visita al recinte serà vàlid per visitar els Museus de Reus, on es pot visitar la mostra *Gaudí & Reus*, que repassa els vincles estrets de joventut entre Toda i Antoni Gaudí. El director del MASV, Jaume Massó, va fer una conferència a Escornalbou el dia 18 de juny sobre “Els primers anys d'Eduard Toda”.

IM. Foto: F. X. Cabrero / IMMR.

L'estudiós reusenc Domènec Solé ha publicat el treball *L'obra pública de Modest Gené Roig a Reus*. El llibre es va presentar el dia 21 de juny al Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca i va comptar amb la presència del director del MAHR, Marc Ferran, i de la regidora de Promoció de Ciutat, Teresa Pallarès.

IM. Foto: F. X. Cabrero / IMMR.

INFORMEU-VOS ALS MUSEUS DE REUS

MUSEU D'ARQUEOLOGIA
SALVADOR VILASECA
REUS

Raval de Santa Anna, 59
43201 REUS
Tel. 977 345 418
Fax 977 345 249

MUSEU
D'ART I HISTÒRIA
REUS

Plaça de la Llibertat, 13
43201 REUS
Tel. 977 344 833

EDICIONS DE L'INSTITUT MUNICIPAL DE MUSEUS DE REUS

AGENDA

IM **"drapsBruts"**, de Pere Folch. Art contemporani. Fins al 4 de setembre, a la Sala Reus del Museu d'Art i Història.

IM **"Els gegants"**. Fotografia i peces històriques dels gegants de la ciutat. Fins al 27 de juliol, a la Sala Quatre del Museu d'Art i Història.

IM **"Exposició dels gegants bicentenaris"**. Al Museu d'Art i Història. A partir del 26 de juny.

IM **"Toda, de la Xina a l'Alguer"**. Conferència d'Oriol Pi de Cabanyes. 16 de juliol, a les 20 h, al Castell Monestir d'Escornalbou.

IM **Concert d'homenatge a Eduard Toda**. Laura Rodríguez (soprano), Joana Font (soprano) i Marta Pujol (piano). 6 d'agost, a les 20 h, al Castell Monestir d'Escornalbou.

IM **"Imatges 2004"**. Fotografia. En col·laboració amb el Col·legi de Periodistes de Catalunya. De l'11

d'agost a l'11 de setembre, a la Sala Quatre del Museu d'Art i Història.

IM **"Toda i Egipte"**. Conferència de Josep Padró. 20 d'agost, a les 20 h, al Castell Monestir d'Escornalbou.

IM **"Toda i Europa"**. Conferència de Gener Gonzalvo i Bou. 10 de setembre, a les 20 h, al Castell Monestir d'Escornalbou.

IM **Audiovisual sobre Toda i Escornalbou**. Permanent, des del mes de juny, al Castell Monestir d'Escornalbou.

www.mhcat.net.

IM **Activitats d'animació amb guiatge**. Tot l'estiu, al Castell Monestir d'Escornalbou.

www.mhcat.net.

IM **Exposició sobre Eduard Toda**. Tot l'estiu, al Castell Monestir d'Escornalbou.

www.mhcat.net.

IM **"Els Alps (fotògrafs reusencs)"**. Fotografia. Del 15 de setembre al 16 d'octubre, a la Sala Quatre del Museu d'Art i Història.

IM **"Obra artística de crítics d'art"**. Art contemporani. Comissari: Aureli Ruiz. Del 22 de setembre al 6 de novembre. Inauguració: 22 de setembre, a les 20.15 h.

IM **Activitats didàctiques per a escoles**. Coincidint amb l'inici de curs escolar el mes de setembre. Tallers: "El museu, quina mina!", "I tu... què hi pintes a la prehistòria?" i "El Gòtic, una finestra oberta al passat". Reserves i informació: 977 34 54 18 o www.reus.net/museus. Acte de presentació al professorat, previst per al dissabte 10 de setembre al matí. Informeu-vos-en. Tel. 977 345 418.

IM **Curs "Joan Rebull i les avantguardes"**. Centre de Lectura de Reus. Del 4 al 8 d'octubre. Inscripcions: 977 345 418 i www.reus.net/museus.

MUSEUS

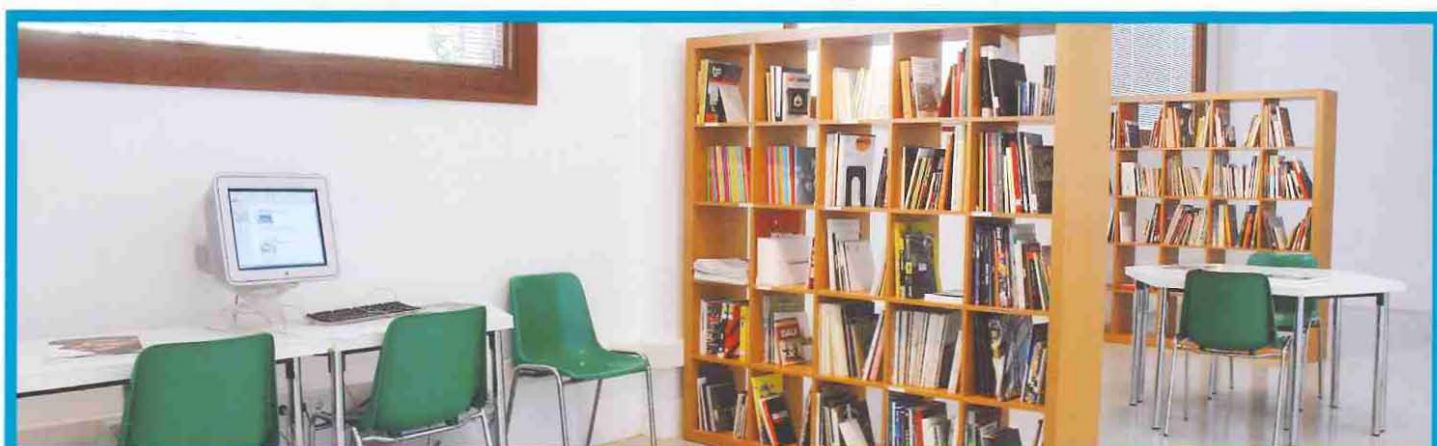
INSTITUT MUNICIPAL
DE MUSEUS
REUS

MOLT PER DESCOBRRIR

PUNT D'INFORMACIÓ

SERVEI D'INFORMACIÓ I CONSULTA GRATUÏT I OBERT A TOTHOM

MUSEU
D'ART I HISTÒRIA
REUS

ADREÇA: Sala Reus del Museu d'Art i Història
Plaça de la Llibertat, 15
43201 REUS
Tel. 977 344 833
info.museus@reus.net

HORARI: De dimarts a divendres, de 17 a 20 h
Dissabtes, de 10 a 14 h i de 17 a 20 h
Diumenges i festius, d'11 a 14 h

- PUBLICACIONS DE L'INSTITUT MUNICIPAL DE MUSEUS DE REUS
- ELS FONS DELS MUSEUS DE REUS
- PUBLICACIONS, REVISTES, CATÀLEGS, LLIBRES I DVD SOBRE ART I HISTÒRIA
- SERVEIS CULTURALS A REUS
- PREMSA DIÀRIA (DIUMENGES I FESTIUS MATÍ)
- ACCÉS A LA WEB DELS MUSEUS DE REUS I AL SEU CATÀLEG DE PUBLICACIONS

www.reus.net/museus/
info.museus@reus.net